

Technická univerzita v Liberci

Hospodářská fakulta

Studijní program: 6208 – Ekonomika a management

Studijní obor: Podniková ekonomika

Využití finančních prostředků z předvstupních fondů EU v ČR

Employing financial resources from the pre-accession funds of the EU in the

Czech Republic

DP - PE - KEK - 2002 01

Jiřina Absolonová

Vedoucí práce: Ing. Lenka Sojková

Konzultant: Ing. Blanka Lesáková

Počet stran: 66

Počet příloh: 7

Datum odevzdání: 24. květen 2002

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

Hospodářská fakulta

Katedra ekonomie

Akademický rok: 2001/2002

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

pro

Jiřinu Absolonovou

obor č. 6208 T Podniková ekonomika

Vedoucí katedry Vám ve smyslu zákona č. 111 / 1998 Sb. o vysokých školách a navazujících předpisech určuje tuto diplomovou práci:

Název tématu:

Využití finančních prostředků z předvstupních fondů EU v ČR

Pokyny pro vypracování:

1. Stanovení hypotéz a vytyčení cílů práce
2. Charakteristika předvstupních strukturálních fondů (PHARE, ISPA, SAPARD)
3. Podmínky pro získávání prostředků z těchto fondů
4. Rozbor konkrétního projektu, zhodnocení přínosu
5. Závěr a zhodnocení dosažených cílů

Rozsah grafických prací:

50 - 60 stran textu + nutné přílohy

Rozsah průvodní zprávy:

Seznam odborné literatury:

- Structural Funds and Cohesion Fund 1994 – 1999. Regulations and Commentary European Commission, 1996
- Příprava ČR na využívání strukturálních fondů, MMR ČR 1998
- Předvstupní strategie EU pro přidružené země střední Evropy, Evropská komise 2001
- Program Phare v ČR, Ministerstvo hospodářství ČR 1995
- Program Phare Liberec, MMR 1998
- Rámec podpory společenství – Operační programy, MMR ČR 1998

Vedoucí diplomové práce: Ing. Lenka Sojková

Konzultant: Ing. Blanka Lesáková

Termín zadání diplomové práce: 31. října 2001

Termín odevzdání diplomové práce: 24. května 2002

doc. Ing. Jiří Kraft, CSc.
vedoucí katedry

prof. Ing. Jan Ehleman, CSc.
děkan Hospodářské fakulty

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury pod vedením vedoucího a konzultanta. Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 o právu autorském, zejména §60 (školní dílo) a §35 (o nevýdělečném užití díla k vnitřní potřebě školy).

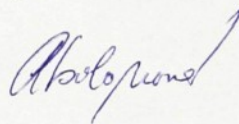
Beru na vědomí, že TUL má právo na uzavření licenční smlouvy o užití mé práce a prohlašuji, že souhlasím s případným užitím mé práce (prodej, zapůjčení, apod.)

Jsem si vědoma toho, že užití své diplomní práce či poskytnutí licence k jejímu užití mohu jen se souhlasem TUL, která má právo ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, vynaložených univerzitou na vytvoření díla (až do jejich skutečné výše).

Po pěti letech si mohu tuto práci vyžádat v Univerzitní knihovně TU v Liberci, kde je uložena, a tím výše uvedená omezení vůči mé osobě končí.

V Liberci dne 20. května 2002

Podpis:

Resumé

Tato diplomová práce pojednává o možnostech využití finančních prostředků z předvstupních fondů Evropské unie v České republice.

V současné transformující se ekonomice České republiky je hospodářský vývoj spojen s celou řadou nezbytných strukturálních změn. Ovšem jejich realizace je vždy spojena se značnými náklady a výrazně zatěžuje státní rozpočet. Evropská unie si uvědomuje nutnost strukturálních změn v kandidátských zemích i jejich nelehkou situaci při realizaci změn pro jejich značnou finanční náročnost. Přispívá proto na realizaci strukturálních cílů v deseti státech střední a východní Evropy, s nimiž podepsala asociační dohody a které se chystají na vstup do EU pomocí programů předvstupní pomoci.

Cílem této diplomové práce je objasnit fungování programů ISPA, SAPARD a PHARE v podmínkách České republiky a zhodnotit jejich přínos pro realizaci již zmíněných nezbytných strukturálních změn. Zároveň jsem se pokusila, na příkladu již realizovaného projektu v rámci programu PHARE CBC, zanalýzovat jejich přínos pro regionalizovanou strukturální politiku České republiky.

This diploma work is aimed at the possibilities of employing financial resources from the pre-accession funds of the EU in the Czech Republic.

Nowadays the economy of the Czech Republic is transforming and the economic development is connected with many essential structural changes. But the realisation of these changes is always linked with huge costs and it burdens the budget enormously. The European Union is aware of the necessity of the structural changes in the candidate countries and also of their difficult situation in the course of realisation of the changes because of the financial demands. That's why the European Union contributes to ten countries of the middle and east Europe to realise structural aims. The EU has ratified associative agreements with these ten countries preparing for entering the EU due to the programmes of pre-accession help.

The task of this diploma work is to clarify the functioning of the programmes ISPA, SAPARD and PHARE in the conditions of the Czech Republic and to evaluate their benefits to the realisation of the mentioned essential structural changes. I tried to analyse the benefit of the realised project within the framework of PHARE CBC to the regionalisative structural politics of the Czech Republic.

OBSAH:

Seznam použitých zkratk a symbolů	8
1. ÚVOD.....	10
2. STRUKTURÁLNÍ POLITIKA.....	12
2.1 Proces strukturálních změn.....	12
2.2 Faktory strukturálních změn.....	13
2.3 Přístupy ke strukturální politice.....	14
2.4 Typy strukturálních politik.....	16
2.5 Hlavní rysy strukturální politiky vlády ČR.....	18
2.6 Regionalizovaná strukturální politika.....	19
2.6.1 Typy regionalizované strukturální politiky.....	19
2.6.2 Hlavní rysy regionální politiky vlády ČR.....	20
2.6.3 Nástrojové zabezpečení regionálního rozvoje v ČR.....	22
3. STRUKTURÁLNÍ POMOC EU V PŘEDVSTUPNÍM OBDOBÍ.....	23
3.1 Současné programy předvstupní spolupráce.....	23
3.2 Program ISPA.....	24
3.2.1 Finanční zabezpečení programu.....	26
3.2.2 Zhodnocení realizace programu ISPA v ČR.....	28
3.3 Program SAPARD.....	28
3.3.1 Finanční zabezpečení programu.....	31
3.3.2 Zhodnocení realizace programu SAPARD v ČR.....	32
3.4 Program PHARE.....	32
3.4.1 Typy programů PHARE.....	33
3.4.1.1 Decentralizované národní programy.....	33
3.4.1.2 Centralizované vícenárodní programy.....	35
3.4.2 Typy projektů.....	35
3.4.3 Současná organizační struktura programu PHARE.....	37
3.4.4 Výběrová řízení na projekty PHARE.....	38
4. PROGRAM PHARE CBC.....	40
4.1 Základní cíle programu.....	41
4.2 Výchozí dokumenty programu a postup programování.....	41
4.3 Řízení programu a jeho organizační struktura.....	43
4.4 Programy let 1994 – 1999.....	45
4.5 Programy let 2000 – 2002.....	46
4.5.1 Program PHARE CBC na rok 2002.....	47

4.6 Časový harmonogram přípravy projektů.....	48
4.7 Základní kritéria výběru a podmínky zařazení projektů do programu.....	49
4.7.1 Všeobecné podmínky.....	49
4.7.2 Vymezené území.....	49
4.7.3 Podmínky pro zařazení projektu do přípravy programu.....	51
4.7.4 Zaměření projektu.....	52
4.8 Zhodnocení realizace programu PHARE a PHARE CBC v ČR.....	53
5. PROJEKT JABLONNÉ V PODJEŠTĚDÍ – plynofikace města.....	55
5.1 Cíle projektu.....	56
5.2 Přeshraniční efekt projektu.....	57
5.3 Harmonogram projektu.....	57
5.4 Realizace projektu.....	57
5.5 Finanční náročnost projektu.....	58
5.6 Zhodnocení výsledků projektu.....	59
6. ZÁVĚR.....	61
Seznam použité literatury.....	64
Seznam příloh.....	66

Seznam použitých zkratk a symbolů

Acquis communautaire - komunitární legislativa

aj.	- a jiné
apod.	- a podobně
a. s.	- akciová společnost
atd.	- a tak dále
cca.	- circa
CCR	- Centrální poradenský registr
CFCU	- Ústřední jednotka pro financování a kontrahování projektů
CO	- oxid uhelnatý
č.	- číslo
ČŘ	- Česká republika
DEC	- Delegace Evropské komise v Praze
DG IA	- Generální ředitelství pro zahraniční vztahy
DN	- jmenovitá světlost (profil trubky)
EAGGF	- Evropský záruční a garanční fond
EC	- Evropská komise
ES	- Evropské společenství
EU	- Evropská unie
Euro	- společná evropská měna
FIDIC	- Conditions of Contract for Work of Civil Engineering Construction
FMP	- Fond malých projektů
Ha	- hektar
HDP	- hrubý domácí produkt
IA	- Implementační agentura
ISPA	- Instrument for Structural Policies for Pre-Accession
JCC	- Společný kooperační výbor
JMC	- Společný monitorovací výbor
JPD	- Společný programový dokument
Kč.	- koruna česká
Km	- kilometr
M	- metr
max.	- maximum
mil.	- milion
min.	- minimum
mj.	- mimo jiné
MK ČR	- Ministerstvo kultury České republiky
mld.	- miliarda

NAC	- Národní koordinátor pomoci
NAO	- Národní odpovědný úředník
např.	- například
No_x	- oxidy dusíku
NUTS	- nomenklatura územních statistických jednotek
PAO	- Odpovědný úředník programu
PHARE	- Poland and Hungary Assistance to the Restructuring of the Economy
PHARE CBC	- PHARE Cross-Border Cooperation
resp.	- respektive
s.	- strana
SAPARD	- Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development
SO₂	- oxid siřičitý
t./rok	- tun za rok
tis.	- tisíc
tj.	- to jest
tzn.	- to znamená
%	- procent

1. Úvod

Každý hospodářský vývoj, zejména v delším období, je spojen se strukturálními změnami. V jejich průběhu se mění skladba hrubého domácího produktu (od převažujícího primárního sektoru k nadvládě sekundárního sektoru a nakonec k převaze terciálního sektoru). Ruku v ruce s tím dochází k větším nebo menším změnám v odvětvové struktuře celkové produkce a k odpovídajícím přesunům v celkové zaměstnanosti, objevují se nové požadavky na kvalifikaci pracovníků, probíhají přesuny v teritoriálním rozmístění produkce. Hospodářský růst je nemyslitelný bez neustálých změn ekonomických struktur, jež předpokládají nové rozdělení výrobních faktorů mezi sektory, odvětví a regiony. Z určitého hlediska lze říci, že ekonomický pohyb a ekonomický růst vlastně znamená změnu ekonomické struktury.[2]

Dosavadní zkušenosti z průběhu transformačního procesu ukazují, že strukturální problémy v ČR jsou natolik výrazné, že nelze očekávat jejich uspokojivé řešení pouze působením trhu a změnou vlastnických vztahů. Vláda je praktickým vývojem vtlačována neustále do situací, v nichž musí zasáhnout a řešit problémy odvětví a velkých podniků.

Výrazné regionální disproporce v ČR představují závažný problém a je nutné zaměřit se prostřednictvím účelné regionalizované strukturální politiky především na pomoc regionům se zaostávajícím ekonomickým rozvojem.

Je zřejmé, že restrukturalizace zatěžuje regionální rozvoj tak významně, že regiony nejsou schopny zvládnout nezbytné strukturální změny vlastními silami. Z pohledu národního hospodářství má potom větší smysl poskytovat regionům, jež jsou velmi výrazně zatíženy strukturálními změnami, regionální výpomoc pro tuto restrukturalizaci a pro podporu konkurenceschopných aktivit. Vyplácení dotací ohroženým odvětvím nebo podnikům pro jejich zachování nebo činit protekcionistická opatření, není vhodným řešením a má minimální efekt.

Souběžně s tímto pojetím cíleného snižování regionálních disparit je nutné sledovat cíl celostátní výkonnosti ve všech regionech státu, včetně efektivnějších alokací regionálních zdrojů tak, aby se maximalizovala efektivnost celého národního hospodářství.

Vše nasvědčuje klíčové roli strukturální a regionální politiky v transformující se ekonomice České republiky. Ovšem realizace strukturálních změn je vždy spojena se značnými náklady a výrazně zatěžuje státní rozpočet. Právě finanční náročnost uvedené strategie má za následek, že se omezuje jen na několik vybraných odvětví, případně regionů.

Jestliže již dosavadní proces rozšiřování EU o nové členy vedl k postupnému prohlubování rozdílů mezi bohatými a chudými státy (noví členové byli vždy ekonomicky slabší než dosavadní členské státy jako celek), pak by taková polarizace narostla po dalším rozšíření o současné kandidátské země zcela řádově. Je

zřejmé, že by narostla polarizace nejen mezi chudými a bohatými členskými státy Evropské unie, ale zejména mezi jednotlivými regiony. Není třeba příliš zdůvodňovat, že soudržnost EU bude v budoucnu velmi záviset na tom, jak se podaří překonat značné rozdíly mezi chudými a bohatými regiony.

Evropská unie si uvědomuje nutnost strukturálních změn v kandidátských zemích i jejich nelehkou situaci při realizaci změn pro jejich značnou finanční náročnost. Přispívá proto na realizaci strukturálních cílů v deseti státech střední a východní Evropy, s nimiž podepsala asociační dohody a které se chystají na vstup do EU pomocí programů předvstupní pomoci. Strukturální cíle mají pochopitelně v tomto případě jinou povahu než v samotné Evropské unii - jde o opatření usnadňující přizpůsobení ekonomik uvedených států standardům EU.

Programy předvstupní pomoci jsou tvořeny programy PHARE, ISPA a SAPARD.

Cílem této diplomové práce je objasnit jejich fungování v podmínkách České republiky a zhodnotit jejich přínos pro realizaci již zmíněných strukturálních změn. Zároveň na příkladu již realizovaného projektu v rámci programu PHARE CBC zanalyzovat jejich přínos pro regionalizovanou strukturální politiku České republiky

2. Strukturální politika

V podmínkách normálně fungující tržní ekonomiky lze definovat strukturální politiku jako vědomé zásahy regulativní povahy do autonomního fungování tržních sil, jejichž cílem je dosáhnout takových strukturálních změn, které by autonomní trh vytvořil buď příliš pozdě, nebo které jsou při této autonomii trhu vůbec vyloučeny.¹ Jinak řečeno, cílem strukturální politiky je zabránit takovému vývoji hospodářských struktur, který je z hlediska společenských zájmů nežádoucí nebo dokonce takové povahy, že je mu nutno zcela bránit.

Předmětem zájmu strukturální politiky je rozsáhlý okruh problémů, které se týkají celého národního hospodářství, respektuje sektorový i regionální přístup k jejich řešení prostřednictvím kvantifikovatelných cílů a výběru priorit v posloupnosti jejich významu. Podstatnou stránkou strukturální politiky je její regionální a sociální dimenze, tzn. orientace na snižování regionálních rozdílů projevujících se v konečném dopadu v sociální oblasti růstem nezaměstnanosti, příjmovou diferenciací, migrací obyvatel z problémových oblastí, zhoršováním životního prostředí apod.

Strukturální politika si klade za cíl zmírňovat sociální tvrdosti, které dopadají na pracovníky v důsledku dlouhodobých a nezvratných změn ve struktuře poptávky nebo nabídky. Strukturální změny jsou vždy spojeny s většími náklady, které si vynucuje adaptace výrobních faktorů, často celých odvětví, případně regionů, na nové ekonomické podmínky. Jedním z hlavních úkolů strukturální politiky je vytvářet takové ekonomické podmínky, při nichž náklady spojené s nezbytnými strukturálními přesuny budou co nejmenší.²

2.1 Proces strukturálních změn

Každý hospodářský vývoj, zejména v delším období, je spojen se strukturálními změnami. Hospodářský růst je nemyslitelný bez neustálých změn ekonomických struktur, jež předpokládají nové rozdělení výrobních faktorů mezi sektory, odvětví, regiony. Z určitého hlediska lze říct, že ekonomický pohyb, ekonomický růst vlastně znamená změnu ekonomické struktury.

Strukturální změny v tržní ekonomice mají své příčiny jak na straně nabídky, tak na straně poptávky.

Na straně nabídky jsou výsledkem iniciativy podniků jednajících buď nezávisle nebo reagujících na tržní tlaky. Moderní hospodářský vývoj je spojen s neustálým přílivem inovací. Důsledkem hledání nových výrobků a inovací jsou přesuny ve skladbě nabídky. Průkopnické inovace představují mezníky velkých strukturálních změn ve výrobě a zaměstnanosti.[3]

¹ Šrein Z.: Mechanismy hospodářské politiky EU, 2. vyd., VŠE Praha 2000, s. 115

² Urban L. a kol.: Hospodářská politika, 1. vyd., Victoria Publishing, Praha 1994, s. 82

Vyspělé tržní ekonomiky, pokud se chtějí vyhnout strukturálním krizím vznikajícím z vnějších impulsů, musí trvale přeorientoávat svou výrobu, restrukturalizovat ji přechodem na nové, „inteligentnější“ výrobky, kterými lze otevírat nové trhy. Jenom tehdy, daří-li se dynamiku strukturálních změn udržovat na patřičné úrovni, má země předpoklady, aby si zachovala konkurenční postavení ve skupině vyspělých zemí. Vyspělé země se mohou vyhnout strukturálním krizím nebo zmírnit jejich následky zejména tehdy, udržují-li příznivé podmínky pro trvalý přísun vědeckotechnických poznatků a jejich aplikaci.

Změny ve struktuře poptávky jsou na jedné straně výsledkem toho, že se s rostoucím důchodem mění preference spotřebitelů, na druhé straně reakcí na změny relativních cen. V obou případech se mění vztahy mezi ekonomickými agregáty, jež dohromady tvoří celkovou poptávku (spotřeba, investice, státní výdaje, čistý vývoz), a dochází k přesunům i uvnitř těchto agregátů.[3]

Změna preferencí, k níž dochází s růstem důchodu na obyvatele a jež se projevuje ve změnách pružnosti poptávky, má pro strukturální přesuny ve výrobě dalekosáhlé důsledky. Dochází k expanzi některých odvětví, zatímco produkce jiných odvětví roste podprůměrně, případně je omezována.

Také změny ve skladbě exportní a importní poptávky jsou nositelem strukturálních přesunů ve výrobě. Odvětví, která se mohou vykázat nižšími výrobními náklady a vyšší kvalitou své produkce ve srovnání se zahraniční konkurencí, se mohou stát hlavním nositelem exportu a získat dominantní postavení ve struktuře domácí výroby. Růst importu určitých výrobků naproti tomu zpravidla signalizuje nevýhodnou nákladovou úroveň a neuspokojivou kvalitu produkce daného oboru. Následek se dostaví v omezení domácí produkce, v útlumu jejího růstu či v případné absenci oboru ve struktuře domácí výroby vůbec.[2]

Lze tedy konstatovat, že změny domácí i zahraniční poptávky nutí všechna odvětví, obory i podniky k neustálému přizpůsobování. To klade velké nároky na mobilitu výrobních faktorů a schopnost jejich rychlé adaptace.

Má-li hospodářská politika zabránit strukturálním krizím vznikajícím z impulsů na straně poptávky či nabídky, musí vytvářet takové ekonomické prostředí, v němž adaptace hospodářské struktury bude probíhat bez velkých frikí.

2.2 Faktory strukturálních změn

Mezi hlavní faktory strukturálních změn jak na straně nabídky, tak i poptávky, v posledních třech desetiletích patří:[2]

- Změny cenových relací výrobních faktorů. Jde především o zdražení práce, k němuž v 70. letech přistoupilo prudké zdražení surovinových a energetických vstupů. V obou případech vedla změna cenových relací k částečné substituci obou faktorů kapitálem. Přesto se průvodním jevem tržních

ekonomik 80. let stává strukturální nezaměstnanost, která představuje významný a trvalý úkol strukturální politiky.

- Změny v technologiích, zejména masová aplikace mikroelektroniky a osobních počítačů, staví strukturální politiku před řadu nových problémů. Vedou k úsporám výrobních faktorů, a tím vyvolaným strukturálním přesunům na mikroekonomické úrovni, aniž by se výrazně snižovala celková poptávka po práci. Pro strukturální politiku představují silný impuls ke státní podpoře klíčových směrů výzkumu a vývoje. Nová progresivní odvětví ve struktuře hospodářství založená na znalostech vyvolávají poptávku po pracovnících s vysokou kvalifikací.
- Konkurenční postavení různých zemí ve světovém hospodářství, které bylo ovlivněno mnoha faktory: dvojnásobným zvýšením cen energetických surovin, poměrně značným kolísáním kurzu dolaru a rostoucí konkurencí nastupujících nově industrializovaných zemí. V mnoha tržních ekonomikách byla konkurenčně ohrožena četná odvětví, tradiční, zavedená, včetně nejmodernějších: výroba oceli, těžba uhlí, mnoho oborů lehkého a spotřebního průmyslu, ale také výroba automobilů, polovodičů, spotřební elektroniky aj. Sociální důsledky potenciálně ohrožených odvětví vedly vlády ke strukturální politice orientované na jejich ochranu.
- Existence státního sektoru se státními podniky a s rozsáhlými přerozdělovacími procesy prostřednictvím státního rozpočtu. Tomuto faktoru byla po dlouhou dobu přisuzována ve strukturálních změnách velice důležitá úloha. Převod mnoha průmyslových podniků, často celých průmyslových odvětví, do státních rukou po druhé světové válce měl usnadnit odstranění některých bariér strukturálních změn.

2.3 Přístupy ke strukturální politice

Přístupy ke strukturální politice a odpovídající politická doporučení k ovlivňování procesu strukturálního přizpůsobení odrážejí odlišný pohled na účinnost tržního mechanismu při dosahování statické a dynamické efektivnosti. V důsledku těchto odlišných pohledů můžeme rozdělit přístupy ke strukturální politice na liberální, podpůrné, aktivní a strategické.

Liberální přístup - vychází z předpokladu dokonalosti informačních toků, efektivnosti tržního alokačního mechanismu a maximalizace celkového blahobytu sledováním individuálních zájmů. Trhy pobízejí producenty k efektivnosti, k vývoji nových produktů a produkčních procesů, koordinují individuální rozhodnutí a poskytují jednotlivcům svobodu volby. Úloha strukturální politiky se potom omezuje na zlepšování všeobecného rámce, v němž se odehrávají producentské aktivity a spotřebitelské volby a na podporu automatického procesu strukturálního přizpůsobení, který vyžaduje kvalitní infrastrukturu, profesně přizpůsobenou pracovní sílu, přístupnost kapitálu a úvěru a ekonomicky racionální fiskální systém.

Související politická opatření se tedy zaměřují na vytváření zdravých a otevřených konkurenčních trhů omezením státní aktivity a snížením zdanění, nahrazením veřejného vlastnictví soukromým, odstraněním dotací kapitálu a práce, odstraněním bariér dispozice vlastnictví, umožněním soukromých kontraktů odrážejících relativní pozice jednotlivců na pracovních a produktových trzích, vyjasněním a účinnou vynutitelností vlastnických práv.

Podpůrný přístup - sdílí s liberálním přístupem víru v nadřazenost tržních sil a ve vhodnost politik posilujících efektivní fungování trhů, ale předpokládá i některá omezení trhu jako alokačního mechanismu. Proces přizpůsobení mohou ztěžovat:[3]

- nedostatečné informace pro kvalitní podnikatelské rozhodování zvláště při rychlé změně technologií
- averze vůči riziku, pokud jsou náklady neúspěchu vysoké
- externality otevírající mezeru mezi soukromými a společenskými náklady a užitky
- nedostatečná konkurence a bariéry vstupu
- nevymahatelnost poplatků za veřejné statky oslabující motivaci soukromých aktérů k jejich poskytování
- uměle uzavřené exportní trhy a dotované dovozy (dumping)

Strukturální politika bude proto usilovat o podporu přizpůsobení nápravou identifikovatelných tržních selhání, ovšem pouze při jejich přesném zdůvodnění a zaměření politiky na přímé řešení specifického problému.

Aktivní přístup - prosazuje širší vládní zásahy, které nejen doplňují trhy v případě jejich selhání, ale managementem trhů mění výsledné rozdělení zdrojů oproti výsledkům interakce neregulovaných soukromých aktérů. Opatření strukturální politiky mohou být motivována zájmem o zaměstnanost, stav platební bilance, erozi sociálních služeb či dokonce rozdělení bohatství, tedy o náklady tržních výsledků, které nejsou ze sociálního a politického hlediska přijatelné.

Strukturální projevy tržních selhání inspirovaly také rozvoj politik zaměřených na specifická odvětví a firmy. Politická opatření tlumí úpadek nekonkurenceschopných odvětví, finančně je podporována restrukturalizace vybraných odvětví a firem, domácí trh je tarifními a netarifními bariérami chráněn před vnější konkurencí, jsou vyrovnávány regionální nerovnosti v rozdělení zaměstnanosti a důchodu, omezovány praktiky firem ve vztahu k pracovní síle při sledování konkurenční výhody, internalizovány náklady poškození životního prostředí.

Strategický přístup - vychází z odlišení statického a dynamického pojetí konkurenční výhody. Ve statickém pojetí trhy spíše odrážejí a posilují stávající mezinárodní rozdělení faktorového vybavení, zatímco dynamické pojetí předpokládá možnost jeho aktivního ovlivňování ze strany strategicky plánující a intervencionistické vlády. Konkurenční výhoda ve světě organizovaných strategií v rostoucí míře závisí na úsporách z rozsahu, rychlosti učení a technologických inovacích, které strukturální politika může ovlivňovat

zvyšováním kvality vzdělávání a kvalifikace pracovní síly, politikami modernizace kapitálu, podporou inovací a nových technologií a jejich šíření v ekonomice. Soukromé kapitálové trhy samy o sobě nejsou dostatečně motivovány k naplnění dlouhodobých strategických národních ekonomických zájmů, protože inklinují ke krátkozrakému horizontu a odmítání rizika financování inovačních produkčních procesů s dlouhými realizačními lhůtami a nejistými perspektivami.

2.4 Typy strukturálních politik

Snahu o urychlení nebo zpomalení procesu strukturálního přizpůsobení, či neutrální vztah k jeho průběhu, odražejí základní typy strukturálních politik, které dělíme na akcelerační, decelerační či neutrální.

Akcelerační strukturální politika - usiluje o urychlení procesu přizpůsobení (inovačního procesu) poskytováním finanční podpory nejslibnějším firmám, trhům či technologiím s cílem uchopení předpokládaných užitků z realizace inovací před obchodními rivaly, nikoli tedy primárně s cílem napravit tržní selhání. Mnohé země uplatňovaly takové politiky k urychlení tržního procesu podporou strukturální změny, od poloviny 80. let se selektivní zásahy zaměřují hlavně na nové technologie.

Při zásazích vlády s cílem urychlit zavádění žádoucích nových produktů a procesů, lze identifikovat tři hlavní problémy:

- Nejistota a informační náklady ztěžují správnou anticipaci tržních trendů, technologického vývoje a nových tržních příležitostí. V nejistém prostředí mají největší šance na úspěch subjekty nejvíce schopné získat relevantní informace, tedy podnikatelé nejlépe spjatí s určitou aktivitou spíše než vládní instituce.
- Všeobecná podpora všech nových firem v upřednostňované oblasti či sektoru by při vysoké míře jejich neúspěšnosti vedla ke značnému plýtvání zdroji. Na druhé straně absence účinného identifikačního mechanismu ztěžuje směřování prostředků pouze potenciálním vítězům. Nejistotu lze sice snížit podporou firem, které již prokázaly dobré výsledky, minulé úspěchy však nejsou neomylnou známkou budoucí výkonnosti.
- Podpora preferovaných firem může tlumit vývoj ostatních sektorů, jejichž firmy a zákazníci nesou břemeno dodatečných daní či vyšších úrokových sazeb, což snižuje celkovou poptávku po zbožích a službách.

Decelerační strukturální politika může nabývat dvou forem. Pokud se v zásadě životaschopná firma potýká s dočasnými finančními obtížemi, lze zabránit bankrotu či likvidaci podniku pomocí při racionalizaci produkčních metod či zlepšení spektra produktů. Pokud záchrana nemá vyhlídky na úspěch, lze pomoci při postupném uzavírání, a tím poskytnout čas pro přeškolení pracovní síly a rozvoj nových firem.

Decelerační politika - tak usiluje o zmírnění efektu externalit uzavření firmy a dosažení lepšího využití zdrojů. Zatímco totiž na jedné straně tržní síly mohou vést k rychlému zhroutení firmy, ostatní trhy příliš pomalu přebírají uvolněné zdroje (nepředpokládá se tedy okamžité přizpůsobení trhů). Decelerační politiky, zdůvodňované sociálně, usilují o udržení zaměstnanosti zdrojů v jejich současném využití k získání času pro znovunabytí tržní rovnováhy.

Přes externality spojené s předčasným zhroutením potenciálně životaschopné firmy je ekonomické zdůvodnění pomoci při řešení dočasných obtíží diskutabilní. Podporu by totiž měly nabídnout především finanční trhy, pokud jsou přesvědčeny o přechodnosti problémů, případně by další firmy v odvětví měly rozpoznat využitelnou poptávku a upadající firmu převzít. Státní podpora rovněž většinou nedokáže povzbudit zvýšení efektivity, protože umožňuje přežití neschopného vedení a oslabuje tlak na přizpůsobení managementu a odborů strukturální změně. Vyjednávání s vládou se může stát atraktivnější cestou ke zvyšování zisku, než úsilí o odstranění neefektivnosti uvnitř firem.

Při snaze o odlišení firem s dočasnými problémy od firem neschopných záchran je opět vláda konfrontována s problémem nedostatečných informací, kdy volba subjektů nevhodných pro vládní podporu povede k plýtvání zdroji. Přes původní předpoklad krátkodobé finanční podpory se navíc proces přizpůsobení obvykle prodlužuje a pohlcuje další finanční prostředky, často bez viditelnějších zlepšení, protože vládní podpora oslabuje tlak na žádoucí změny, namísto aby je stimulovala. Vydávání zdrojů na decelerační politiky současně tlumí rozvoj firem v nepodporovaných odvětvích. Zdroje jsou tak přesouvány z aktivit, jejichž příjmy převyšují produkční náklady, k aktivitám, jejichž náklady převyšují příjmy. Rozšiřování dotací a dalších proaktivních opatření narušuje konkurenci a zatemňuje tržní signály, a tak zpožďuje nutná přizpůsobení a vytváří nečekaná narušení. Umělé přežívání vládou podporované firmy zabraňuje odsunu zdrojů z rukou nekompetentního managementu.

Neutrální strukturální politika - usiluje o zlepšení tržního rámce, v němž fungují ekonomické subjekty, vláda tedy nevybírá vítěze, ale vytvářením prostředí příznivého efektivity a novým iniciativám zvyšuje mobilitu pracovní síly, zlepšuje dlouhodobé perspektivy zaměstnanosti a tak snižuje odpor vůči změně. Tento typ politiky je konzistentní s ekonomickými teoriemi, které uznávají přítomnost transakčních nákladů, a často je obhajován obtížemi, které provázejí realizaci akcelerační či decelerační politiky.[2]

Neutrální politika zahrnuje úsilí o zajištění přesného vymezení vlastnických práv, které pobízí občany k získávání soukromého vlastnictví. Neutrální politika zahrnuje i úsilí o posílení konkurence, například odstraněním institucionálních bariér vstupu nových firem.

2.5 Hlavní rysy strukturální politiky vlády ČR

Za hlavní nástroje strukturálních změn v České ekonomice byla na počátku transformace považována privatizace a rozvoj tržních vztahů. Soustavou vhodných opatření se mělo iniciovat přirozené fungování tržních procesů. Privatizace měla zajistit nejen základní změnu vlastnické struktury, ale souběžně s tím přispět ke změnám struktury odvětví, velikostní struktury podniků, struktury zaměstnanosti i kvalifikace pracovníků a rovněž i struktury zahraničního obchodu.

K hlavním směrům zkvalitnění tržního prostředí patřily:³

- . posilování soutěžní tržní struktury
- . liberalizace cen, mezd a trhů
- . stabilní měnový kurz
- . snižování daňového zatížení
- . zlepšování základní infrastruktury země

V současnosti má zásadní význam dokončení vlastnické přeměny a ustanovení průhledné vlastnické struktury v podnikové sféře, aby ekonomické subjekty byly motivovány ke strukturální adaptaci, resp. restrukturalizaci. V průběhu zbývajících etap privatizačního procesu je žádoucí využít všech pozitivních zkušeností zemí EU s útlumovými programy i s programy na podporu nových ekonomických aktivit.

Jako vysoce významná se jeví potřeba výraznější vědeckotechnické politiky. Česká ekonomika patří mezi ekonomiky technologicky zaostalé. Nelze počítat s tím, že se ve střednědobém časovém období stane technologicky pokročilou zemí. Vědeckotechnická politika státu by se proto měla zaměřit v první řadě na podporu inovací a na výstavbu strukturálních podmínek pro technologický vzestup.

Klíčový význam pro hospodářský růst mají malé a střední podniky. Ukazuje se, že bude žádoucí masivnější podpora jejich rozvoje a strukturální politika se bude muset naučit účelně využívat adekvátních podpůrných programů EU financovaných ze strukturálních fondů.

Nadále klíčový význam pro restrukturalizaci české ekonomiky a zejména jejího průmyslu má příliv zahraničního kapitálu a podmínky pro jeho přitažení do české ekonomiky. Vláda přijala systém investičních pobídek, kterými byly investorům poskytnuty zvýhodňující podmínky, jako je tomu v některých okolních zemích.

Proexportní politika bude trvalou součástí strukturální politiky.

³ Hučka M.: Strukturální politika a její regionalizace, 1 vyd., Repronis, Ostrava 2001, s. 45

Probíhající restrukturalizace české ekonomiky, která bude teprve nabývat na vyšší intenzitě, je a bude spojena s rozsáhlou mobilitou pracovních sil mezi odvětvími i regiony, a tedy strukturální nezaměstnaností. Pro zachování dosavadního sociálního konsensu bude nutné i nadále uplatňovat principy aktivní politiky zaměstnanosti. Bude však také nutné řešit mimořádné problémy radikálního snižování zaměstnanosti v kritických územích. Velká pozornost proto musí být věnována projektům hospodářského oživení problémových území.

2.6 Regionalizovaná strukturální politika

Regionální politiku chápeme jako součást hospodářské politiky. Zahrnuje veškeré doplňující kroky a opatření k celkové hospodářské politice, které byly cíleně přijaty se zřetelem na jejich prostorové účinky. V tomto smyslu je možno považovat regionální politiku za identickou s regionální hospodářskou politikou.

Regionální hospodářskou politikou rozumíme souhrn hospodářskopolitických zásad a opatření, která přijímají státní instance ve snaze uspořádat, resp. přímo ovlivňovat prostorovou strukturu regionů. Dosahování cílů regionální hospodářské politiky je především spatřováno v přerozdělení hospodářských zdrojů z hospodářsky silných do hospodářsky slabých regionů.⁴

Regionální hospodářská politika potom zahrnuje jak uspořádací, tak procesně politická opatření, avšak její těžiště spočívá v regionalizované strukturální politice.

2.6.1 Typy regionalizované strukturální politiky

Zpravidla rozeznáváme:

- růstově orientovanou regionální politiku, jejímž cílem je optimální alokace výrobních faktorů v prostoru prostřednictvím odpovídající koordinace soukromých a veřejných investičních aktivit
- stabilizačně orientovanou regionální politiku, jejímž cílem jsou "vyvážené" hospodářské struktury v jednotlivých územních celcích prostřednictvím koordinace regionální politiky a sektorových strukturálních politik
- infrastrukturu orientovanou regionální politiku, jejímž cílem je pokud možno "rovnocenné" vybavení jednotlivých územních celků infrastrukturou⁵

Příčiny regionálních růstových deficitů jsou spatřovány v nedostatku určitých, pro hospodářský růst v prostoru potřebných zdrojů. Z nich vystupují do popředí infrastruktura, regionální objem pracovních sil, lidský kapitál, disponibilní plochy pro investice a životní prostředí. Z hlediska strategické schopnosti, tj. ovlivnitelnosti podporně politickými prostředky, stojí na prvním místě infrastruktura.

⁴ Hrabánková M.: Strukturální fondy, 1. vyd., MZe ČR Praha 1999, s. 5

Většina prvků infrastrukturální základny (doprava, telekomunikace, zásobování energií a vodou, likvidace odpadů, vzdělání, zdravotnictví, sociální záležitosti, sport a rekreace, bydlení) umožňuje na základě její dlouhodobosti, kapacity, nedělitelnosti, nehybnosti a víceúčelovosti působit z hlediska prostoru velice výrazně a je označována jako potencionální faktor. Vliv infrastrukturální základny vystupuje do popředí zejména tehdy, když chybí nebo je regionálně silně diverzifikovaná anebo v důsledku jejího přetížení již není výkonná.

Regionální hospodářská politika považuje jako jeden z ústředních přístupů podporu infrastruktury, přičemž příjemci podpůrných prostředků jsou především obce. To ovšem předpokládá, že existují fungování schopné územní jednotky, které mohou převzít úlohy uspořádání místní infrastruktury, transformovat podpůrné možnosti a realizovat záměry.

Velký význam se přisuzuje komunikační a dopravní infrastruktuře. Hospodářství vyžaduje jako naléhavý předpoklad dobře vybudované telekomunikace. Chybějící telekomunikace se stávají rozvojově limitujícím faktorem. Další příčku zaujímá doprava, přičemž z regionálně hospodářského hlediska je zajímavé především velkoprostorové napojení (železniční doprava, silniční doprava). Na dalších místech figurují zásobování (energií, vodou), likvidace odpadů (vod, tuhých látek, apod.) a oblast vzdělání. Role vzdělávacích zařízení vychází z úloh vzdělávání a rekvalifikace a především vysokým školám se přikládá zásadní význam.

Vedle infrastruktury musí být zvláštní pozornost věnována rovněž zatížení životního prostředí.

Tento náčrt regionální rozvojové teorie ukazuje, že síla regionů se nevysvětluje výlučně na základě sektorální struktury a historických faktorů a že stát prostřednictvím infrastrukturálních rozhodnutí významně ovlivňuje dosažitelnou produktivitu soukromého kapitálu v regionu.

2.6.2 Hlavní rysy regionální politiky vlády ČR

Od roku 1990 se vývoj v jednotlivých regionech v důsledku transformace české ekonomiky na standardní tržní ekonomiku a v závislosti na různých výchozích podmínkách, projevoval rozdílnou dynamikou. Regionální difference byly od roku 1990 ovlivňovány zejména těmito faktory:

- . výrazným poklesem výroby a zaměstnanosti v těžkém průmyslu
- . snižováním počtu pracovníků v zemědělství
- . útlumem výroby dříve klíčových podniků v regionu s vážnými dopady na jeho zaměstnanost
- . nízkou meziregionální mobilitou pracovních sil.⁶

⁶ Hučka M.: Strukturální politika a její regionalizace, 1 vyd., Repronis, Ostrava 2001, s. 23

Na základě působení faktorů ovlivňujících regionální ekonomickou strukturu lze v České republice, kromě typicky průměrně se rozvíjejících okresů, vysledovat formování několika základních typů oblastí:

- . rozvojové oblasti - s nízkou mírou nezaměstnanosti, výrazným zájmem zahraničního kapitálu, dynamickým rozvojem služeb a cestovního ruchu, nízkým podílem problémových podniků
- . strukturálně postižené oblasti - jsou charakteristické výrazným útlumem těžkého průmyslu a vyšší úrovní nezaměstnanosti, současně v řadě těchto oblastí přetrvává výrazně zhoršený stav životního prostředí, zejména pokud jde o čistotu ovzduší
- . hospodářsky slabé oblasti - jsou charakteristické nižší hospodářskou a životní úrovní, často spojenou i s vyšší úrovní nezaměstnanosti: v naprosté většině se jedná o zaostávající venkovské oblasti

Pro účely regionální politiky na národní úrovni jsou podle zásad regionální politiky vlády ČR i podle Zákona o podpoře regionálního rozvoje státem podporovány:[8]

- 1) regiony se soustředěnou podporou státu, které se podle charakteru svého zaostávání člení na:

Strukturálně postižené regiony, ve kterých se soustřeďují negativní projevy strukturálních změn, dochází k útlumu odvětví a výrobních podniků a k růstu nezaměstnanosti. K jejich vymezení slouží ukazatele charakterizující zejména trh práce a rozvoj podnikání.

Hospodářsky slabé regiony, které na základě ukazatelů hospodářského a sociálního rozvoje vykazují podstatně nižší úroveň rozvoje než je průměrná úroveň v České republice. K jejich vymezení slouží ukazatele charakterizující zejména trh práce, hospodářskou úroveň a strukturu a úroveň příjmů obcí a obyvatel.

Venkovské regiony, které jsou charakterizovány nízkou hustotou obyvatelstva, poklesem počtu obyvatel a vyšším podílem zaměstnanosti v zemědělství. K jejich vymezení slouží ukazatele charakterizující zejména vývoj počtu obyvatelstva, strukturu jeho zaměstnanosti a podíl obyvatelstva ve venkovských obcích.

- 2) ostatní regiony, jejichž podporování státem je žádoucí z jiných důvodů, například pohraniční regiony, bývalé vojenské prostory, regiony postižené živelnými pohromami, regiony se silně narušeným či poškozeným životním prostředím, regiony s méně příznivými podmínkami pro rozvoj zemědělské výroby, regiony s vyšší průměrnou mírou nezaměstnanosti než je průměrná úroveň v České republice

- 3) regiony podporované na úrovni a v působnosti krajů

⁶ Hučka M.: Strukturální politika a její regionalizace, 1 vyd., Repronis, Ostrava 2001, s. 50

2.6.3 Nástrojové zabezpečení regionálního rozvoje v ČR

Regionální politika nemá vlastní specifické nástroje. Využívá tedy standardní ekonomické a finanční nástroje. Charakteristickými znaky těchto nástrojů jsou:⁷

- . doplňková funkce
- . dočasný charakter konkrétních podpůrných opatření, limitovaných buď časově nebo trváním podmínek
- . regionální diferenciací podpůrných prostředků dle vyznačených regionů anebo dle intenzity působení

K podpoře regionálního rozvoje České republiky jsou aplikovány tři základní finanční nástroje pobídkového charakteru na podporu podnikatelských aktivit:

- dotace
- úvěry se zvýhodněnou úvěrovou sazbou a dobou splatnosti
- návratné finanční výpomoci

Kromě uvedených finančních nástrojů pobídkového charakteru jsou využívány finanční nástroje podpůrného charakteru na podporu rozvoje veřejného sektoru ve formě investičních a neinvestičních dotací.

Vše nasvědčuje klíčové roli strukturální a regionální politiky v transformující se ekonomice České republiky. Dosavadní zkušenosti z průběhu transformačního procesu ukazují, že strukturální problémy v ČR jsou natolik obrovské, že nelze očekávat jejich uspokojivé řešení pouze působením trhu a změnou vlastnických vztahů. Ovšem realizace strukturálních změn je vždy spojena se značnými náklady a výrazně zatěžuje státní rozpočet. Právě finanční náročnost uvedené strategie má za následek, že se musí omezit jen na několik vybraných odvětví, případně regionů.

Výrazné regionální disproporce v ČR představují rovněž závažný problém a je nutné zaměřit se prostřednictvím účelné regionalizované strukturální politiky především na pomoc regionům se zaostávajícím ekonomickým rozvojem.

Jestliže již dosavadní proces rozšiřování EU o nové členy vedl k postupnému prohlubování rozdílů mezi bohatými a chudými státy, pak by taková polarizace narostla po dalším rozšíření o současné kandidátské země zcela řádově. Je zřejmé, že obrovsky naroste polarizace nejen mezi chudými a bohatými členskými státy Evropské unie, ale zejména mezi jednotlivými regiony. Není třeba příliš zdůvodňovat, že soudržnost EU bude v budoucnu velmi záviset na tom, jak se podaří překonat fatální rozdíly mezi chudými a bohatými regiony.

⁷ Hučka M.: Strukturální politika a její regionalizace, 1 vyd., Repronis, Ostrava 2001, s. 55

Evropská unie si uvědomuje nutnost strukturálních změn v kandidátských zemích i jejich nelehkou situaci při realizaci změn pro jejich značnou finanční náročnost. Přispívá proto na realizaci strukturálních cílů v zemích střední a východní Evropy, s nimiž podepsala asociační dohody a které se chystají na vstup do EU pomocí programů předvstupní pomoci. Strukturální cíle mají pochopitelně v tomto případě jinou povahu než v samotné Evropské unii - jde o opatření usnadňující přizpůsobení ekonomik uvedených států standardům EU.

3. Strukturální pomoc EU v předvstupním období

Poskytování předvstupní strukturální pomoci kandidátským zemím je upraveno v následujících Nařízeních Rady EC: Nařízení č. 1266/1999 (koordinační Nařízení), Nařízení č. 1267/1999 (Nařízení pro program ISPA), Nařízení č. 1268/1999 (Nařízení pro SAPARD).

Cílem strukturální podpory v předvstupním období je:

- pomoci kandidátským zemím nastartovat či urychlit odstraňování hlavních problémů v oblasti strukturální politiky (legislativa, formulace politik, realizace programů, kontrola)
- připravit kandidátské země na respektování *acquis communautaire*
- připravit je na přijímání řádově vyšších objemů strukturální podpory po vstupu do EU

3.1 Současné programy předvstupní spolupráce

V současnosti fungují tři programy předvstupní spolupráce mezi ČR a EU:

- PHARE

1,56 mld. euro ročně (55 mld. Kč)

Program PHARE poskytuje finanční prostředky s cílem napomoci ČR při plnění podmínek stanovených pro vstup do Evropské unie a jsou z něj rovněž financovány projekty sociální a ekonomické soudržnosti, jejichž cílem je zvýšit životní standard v nejchudších regionech. Po přistoupení k Evropské unii převezme tento úkol Evropský regionální rozvojový fond a Evropský sociální fond.

- ISPA

1,04 mld. euro ročně (36 mld. Kč)

Tento program je určen k investicím v oblasti životního prostředí a dopravní infrastruktury. Po vstupu do EU bude tuto roli plnit Kohezní fond (Fond soudržnosti).

- **SAPARD**

0,52 mld. euro ročně (18 mld. Kč)

Tento program poskytuje investice do oblasti zemědělství a na rozvoj venkova. Po přistoupení k EU převezme tuto roli Evropský zemědělský usměrňovací a záruční fond.

Roční přiděly plánované pro období 2000 až 2006 (včetně) jsou uvedeny u každého programu. Tyto přiděly jsou v cenách roku 1999 a předpokládá se, že budou upravovány podle inflace. Celkem tak ČR získá z jednotlivých fondů předvstupní spolupráce 3,12 mld. euro ročně.[40] Další financování je možné též prostřednictvím vícenárodních programů.

Zároveň jako součást přípravy na členství má ČR možnost účastnit se programů Evropského společenství, které financují projekty v členských zemích. Jsou to mimo jiné programy poskytující granty na studentské a vzdělávací projekty jako jsou Leonardo da Vinci, Socrates a Mládež pro Evropu, programy výzkumu a vývoje, programy pro malé a střední podniky, program SAVE podporující úspory energie, program LIFE podporující vyšší standardy ochrany životního prostředí, atd. Česká republika se těchto programů účastní za stejných podmínek jako členské státy. To také znamená, že se musí podílet na nákladech, ale tento podíl může být hrazen z programu PHARE.

3.2 Program ISPA

Program ISPA představuje jeden z nástrojů, které kandidátským zemím pomáhají až do okamžiku jejich vstupu do EU. Byl zahájen v roce 2000 s cílem poskytnout finanční prostředky na rozsáhlé investiční projekty v oblasti životního prostředí a dopravní infrastruktury. Projekty mají napomoci splnit kandidátským zemím standardy EU týkající se životního prostředí a vyvinout kvalitní dopravní spojení potřebné pro hospodářský rozvoj a volný pohyb osob a zboží v rámci rozšířené Evropské unie. Cíle tohoto programu jsou totožné s úsilím Kohezního fondu (Fond soudržnosti), prostřednictvím kterého jsou financovány podobné projekty v Evropské unii.

Hlavními prioritami poskytování finanční pomoci kandidátským zemím jsou:

- seznámení se zásadami a postupy EU
- pomoc kandidátským zemím při dosahování úrovně EU v oblasti ochrany životního prostředí
- rozšíření a navázání dopravních sítí na transevropské dopravní sítě

Příjemci pomoci z programu ISPA jsou ústřední vlády přistupujících zemí. Žádosti o finanční pomoc z ISPA proto musí Evropské komisi zasílat na jednotných formulářích příslušný orgán ústřední vlády. V rámci životního prostředí je pomoc poskytována v oblastech znečištění vod, ovzduší a odpadového hospodářství.

V oblasti dopravní infrastruktury poskytuje program investice do rekonstrukcí, staveb a propojování národních dopravních sítí v Evropě. Hlavním požadavkem Evropské komise je předkládání větších a nákladnějších projektů.

Pomoc je tedy soustředěna na následující tři oblasti:

1. Životní prostředí - přiblížení kandidátských zemí úrovni EU

Kandidátské země se obvykle potýkají s mnohem většími ekologickými problémy než stávající členské státy. Zejména v oblasti znečištění vod, odpadového hospodářství a znečištění ovzduší. Aby kandidátské země dosáhly úrovně dané předpisy EU o životním prostředí, musí vynaložit značné úsilí, které je nezbytné podpořit technickou a finanční pomocí z Unie. ISPA se tedy soustředí na investičně náročné směrnice, jejichž zavedení je finančně nákladné.

Finanční pomoc se soustředí zejména na řešení nejzávažnějších ekologických problémů, a to:

1. zásobování pitnou vodou
2. čistírny odpadních vod
3. likvidaci pevného odpadu a znečištění ovzduší

2. Doprava: rozšiřování transevropských dopravních sítí

Agenda 2000 zdůrazňuje naléhavou potřebu vybudování a rekonstrukce dopravní infrastruktury v kandidátských zemích a její navázání na dopravní síť EU. Zkvalitnění dopravní infrastruktury v těchto zemích představuje zásadní prvek strategie hospodářského rozvoje. Budování a rozvoj efektivních dopravních systémů je tedy zásadní součástí předvstupní strategie.

Konkrétně to znamená rozšíření transevropských sítí tak, aby zajišťovaly dobré spojení mezi Unií a kandidátskými zeměmi, propojení mezi sítěmi jednotlivých států a jejich návaznost na transevropské síť, což bude rovněž vyžadovat významné investice.

Program ISPA také přispívá k financování rozvoje železnic, silnic, přístavů a letišť s přihlédnutím k požadavkům trvale udržitelné dopravy a vývoje způsobů dopravy.

3. Technická pomoc - bezprostředně související s financovaným projektem

Z malé části rozpočtu ISPA lze také financovat přípravné studie a technickou pomoc. Podmínkou je, že mezi opatřeními tohoto druhu a projekty financovanými z programu ISPA je třeba prokázat jednoznačnou vazbu.

Realizaci programu ISPA můžeme rozdělit na dvě základní fáze:

- V přípravné fázi jsou Evropské komisi předkládány návrhy infrastrukturálních projektů k zařazení na spolufinancování z programu ISPA. Samotný výběr a schvalování projektů probíhá pak v souladu s vybranými kapitolami Národního programu pro přípravu na členství v EU. Všechny programy musí zahrnovat konkrétní strategie zaměřené na dopravu a životní prostředí a vzít v úvahu také nadnárodní aspekt transevropských sítí.
- V implementační fázi musí být projekt v takové úrovni technické a územní přípravy, aby v případě, že bude schválen Řídícím výborem programu ISPA, byl ve stejném roce kontrahován na základě výsledků mezinárodního výběrového řízení. S ohledem na požadovanou dokumentaci je příprava a předkládání projektů do programu ISPA velmi náročná. V oblasti dopravy byla ustanovena Implementační agentura na Ministerstvu dopravy a spojů. V oblasti životního prostředí je od roku 2001 Implementační agenturou Státní fond životního prostředí.

3.2.1 Finanční zabezpečení programu

V období let 2000 až 2006 má být mezi projekty na ochranu životního prostředí a projekty dopravní infrastruktury rozděleno rovnoměrně celkem 1040 mil. euro ročně.[40]

Evropská komise rozhodla o rozdělení zdrojů z programu ISPA mezi příjemce na základě následujících kritérií:

- . počtu obyvatel
- . HDP na obyvatele
- . plochy území na souši

V zájmu motivování zemí přijímajících pomoc k předkládání vysoce kvalitních projektů a zajištění pružnosti financování podle potřeb a počtu předkládaných projektů, byly stanoveny minimální a maximální hodnoty přidělů pro jednotlivé kandidátské země. Česká republika tak může obdržet 5,5 – 8,0 % z celkové částky (57,2 - 83,2 mil. euro ročně).

Tabulka č. 1 Rozdělení zdrojů z programu ISPA - min. a max. hodnoty přidělení

Bulharsko	8,0 - 12,0 %
Česká republika	5,5 - 8,0 %
Estonsko	2,0 - 3,5 %
Litva	4,0 - 6,0 %
Lotyšsko	3,5 - 5,5 %
Maďarsko	7,0 - 10,0 %
Polsko	30,0 - 37,0 %
Rumunsko	20,0 - 26,0 %
Slovensko	3,5 - 5,5 %
Slovinsko	1,0 - 2,0 %

Pramen: Oficiální webové stránky Informačního centra Evropské unie: www.evropska-unie.cz

Finanční pomoc může být poskytnuta ve formě nenávratné podpory formou dotace, návratné podpory se zvýhodněnou úrokovou mírou, kombinace nenávratné a návratné podpory a příspěvku na částečnou úhradu úroků z komerčního úvěru. Celková výše podpory může být poskytnuta do výše 75 % oprávněných veřejných výdajů, ve výjimečných případech až do výše 85 %. Skutečná výše pomoci pak závisí na odpovídajících disponibilních zdrojích na straně příjemce, případných výnosech vytvořených z provozu projektů a uplatňování zásady „platí znečišťovatel“.

Financování z programu ISPA se řídí zásadami Kohezního fondu (Fondu soudržnosti), tedy na základě posuzování jednotlivých projektů a jejich užitku. Vždy musí jít o kvalitní a dostatečně rozsáhlé projekty s významným dopadem v oblasti ochrany životního prostředí nebo zkvalitnění dopravní sítě. Z důvodu vyloučení neúměrné administrativní zátěže je třeba, aby hodnota projektů činila nejméně 5 mil. euro.⁸ V současnosti, v počátečním období programu ISPA, se Evropská komise omezila jen na podporu velkých projektů.

⁸ Programy pomoci Evropských společenství České republice, 1. vyd., MF ČR, Decibel Production, s. r. o., Praha 2001, s.18

3.2.2 Zhodnocení realizace programu ISPA v ČR

V současnosti probíhá realizace prvních pěti projektů. Dva z nich mají ekologický charakter a týkají se zdokonalení systémů čištění odpadních vod v Ostravě a Brně. Jejich realizace bude znamenat nižší znečištění místních řek. Obě města tím učiní významný krok k plnění ekologických standardů EU. Další dva projekty se týkají železniční dopravy a zaměřují se na modernizaci traťových úseků mezi Ústím nad Orlicí a Českou Třebovou a mezi Záběhovicemi a Přeloučí. Oba úseky jsou součástí Evropského dopravního koridoru spojujícího Berlín a Norimberk s Prahou a Vídní. Poslední z pěti spolufinancovaných projektů se týká silniční dopravy. Konkrétně jde o vybudování obchvatu v úseku Dobruška - Frýdek Místek. Výsledkem bude zkrácení doby cestování, omezení nadměrné hustoty provozu a nadměrného znečištění ovzduší v obou městech. Kromě již zmíněných pěti projektů předložila Česká republika Evropské komisi pět přihlášek na další projekty: tři z oblasti dopravy a dva z resortu životního prostředí.[40]

Určitým problémem zůstává, že nejmenší částka, kterou lze z programu ISPA čerpat na jednu ekologickou akci, je 5 milionů euro, což je asi 165 milionů korun.⁹ Příjemce přitom musí zpravidla na dílo přispět značnou částkou z veřejných fondů. Tak velké investice většinou města nepotřebují, a proto je obtížné předvstupní pomoc čerpat. Zaangažovaná ministerstva se alespoň snaží přimět menší obce, aby se sdružovaly a budovaly společné čistírny a kanalizační sítě. Ty se však bojí, že nebudou mít dost peněz na spolufinancování projektu.

Ke specifickým požadavkům ISPA patří i to, že suma každoročních příspěvků se musí rovným dílem věnovat na ekologii a dopravu. Předepsanou rovnováhu však ČR nedokáže udržet a navrhované projekty upřednostňují dopravu v poměru 60 : 40.¹⁰

Přestože v současnosti při využívání předvstupní pomoci v rámci programu ISPA přetrvávají uvedené potíže, je a bude program velmi přínosný pro odstranění obrovské zátěže v oblasti životního prostředí i v oblasti dopravy.

3.3 Program SAPARD

Od roku 2000 existuje nový speciální předvstupní program, který podporuje investice do zemědělství a na rozvoj venkova s cílem napomoci deseti kandidátským zemím střední a východní Evropy připravit se na Společnou zemědělskou politiku Evropské unie. Program je podobný Evropskému zemědělskému usměrňovacímu a záručnímu fondu (EAGGF), který vynakládá finanční prostředky na stejné cíle v členských státech Evropské unie.

^{9 10} Olbrichová A., Ekonom, č. 9/2002, s. 13

Hlavní cíle tohoto programu jsou:

- podpora udržitelného rozvoje zemědělství a venkovských oblastí před vstupem do EU
- pomoc při řešení problémů vznikajících v důsledku dlouhodobých změn v zemědělském sektoru a na venkově
- pomoc při zavádění pravidel a předpisů Evropských společenství (tzv. *acquis communautaire*) v oblasti Společné zemědělské politiky

Základním programovým dokumentem pro předvstupní nástroj SAPARD je “Plán rozvoje zemědělství a venkova České republiky na období 2000 – 2006“, který byl schválen Evropskou komisí v říjnu 2000.

V Plánu rozvoje zemědělství a venkova stanovila česká vláda hlavní oblasti pro investice v rámci programu SAPARD:

- V oblasti zemědělství to jsou:
 - investice do zemědělského majetku
 - zlepšení zpracování a marketingu zemědělských produktů a produktů z ryb
 - zlepšování struktur pro kontrolu kvality a ochranu spotřebitele
 - meliorace a pozemkové úpravy
- V oblasti rozvoje venkova to jsou:
 - obnova a rozvoj vesnic a venkovské infrastruktury
 - rozvoj a diversifikace hospodářských činností
 - metody zemědělské produkce k ochraně životního prostředí a uchování krajiny
 - zlepšení odborného vzdělání
- V oblasti odborné pomoci při zavádění a využívání programu to jsou:
 - odborné studie napomáhající přípravě projektů, jejich monitorování, zajišťování informací a akce podporující zavádění programu

Program SAPARD je realizován zcela na decentralizovaném základě, stejně jako fond EAGGF v nynějších členských státech EU. To znamená, že jednotlivé projekty nevyžadují souhlas Evropské komise. Za účelem spravování financí byla českou vládou zřízena Agentura SAPARD. Program SAPARD je realizován podle grantového systému.

Hlavním rysem programu je podpora většího počtu menších projektů, protože příjemcem finanční podpory jsou menší a střední obce a podnikatelé v oboru zemědělské a potravinářské výroby.

Příjemcem pomoci může být každá fyzická či právnická osoba se státní účastí maximálně 25 %. U investic nepřinášejících výnosy mohou žádat o příspěvek i ústřední orgány státní správy a rozpočtové organizace. Pomoc z programu SAPARD mohou získat pouze ty projekty, které ještě nemají finanční příspěvek z jiných státních fondů nebo fondů EU.

Příspěvek EU může dosáhnout až 75 % celkových veřejných výdajů, u odborné pomoci může příspěvek dosáhnout až 100 %. V případě investic přinášejících výnosy může veřejná pomoc dosáhnout až 50 % celkových nákladů, příspěvek EU pak může dosáhnout maximálně 75 % (25 % státní rozpočet). Výše přijatelných celkových nákladů na jeden projekt se musí pohybovat v rozmezí 300 tis. Kč. - 20 mil. Kč. Maximální výše příspěvku může dosáhnout až 10 mil. Kč.[20]

Projekty jsou vybírány na základě výzvy k podání návrhů projektů. Žádosti jsou přijímány od jednotlivých zemědělců a organizací, a nejlepší z nich, které vyhoví stanoveným kritériím, získají finanční prostředky. Agentura SAPARD je zodpovědná za to, že prostředky jsou rozdělovány správným způsobem. Po vyčerpání finančních prostředků provede Evropská komise kontrolní audit. Veškeré finanční prostředky musí být vyčerpány, a poté schváleny Komisí do dvou let po jejich přidělení. Výdaje, které nebyly během této doby schváleny, nebudou Komisí uhrazeny. Jestliže bude prokázáno neoprávněné použití prostředků, peníze budou vráceny Evropské komisi.

Žádosti o poskytnutí finanční podpory jsou k dispozici na všech územních odborech Ministerstva zemědělství a na okresních úřadech. Žádosti společně s projektem jsou podávány k posouzení na územních odborech. Projekty jsou předkládány v českém jazyce a měly by obsahovat:

- . odůvodnění žádosti
- . cíl, kterého by mělo být dosaženo a co by mělo být zlepšeno
- . umístění projektu
- . vazba na opatření programu SAPARD a na priority stanovené v Plánu programu SAPARD pro ČR
- . finanční plán a způsob financování
- . počet pracovních míst před zahájením a po realizaci projektu

3.3.1 Finanční zabezpečení programu

Evropská unie uvolňuje na program SAPARD z Evropského zemědělského usměrňovacího a záručního fondu (EAGGF) ročně částku 520 mil. euro pro všech deset kandidátských zemí. Na Českou republiku připadá ročně cca. 22 mil. euro, pro sektor zemědělství cca. 540 mil. Kč, pro sektor rozvoje venkova cca. 270 mil. Kč.[38]

O alokaci peněz z programu SAPARD rozhodla v červenci 1999 Evropská komise na základě následujících kritérií:

- . velikost zemědělské populace
- . plocha zemědělské půdy
- . HDP/obyvatele (na základě parity kupní síly)
- . specifická situace teritoria

Tabulka č. 2: Rozdělení rozpočtu programu SAPARD mezi jednotlivé kandidátské země

Země	Částka (mil. euro)	Podíl (%)
Bulharsko	52,124	10
Česká republika	22,063	4
Estonsko	12,137	2
Maďarsko	38,054	7
Litva	29,829	6
Lotyšsko	21,848	4
Polsko	168,683	32
Rumunsko	150,636	29
Slovinsko	6,337	1
Slovensko	18,289	4
Celkem	520,0	100 %

Pramen: Oficiální webové stránky Informačního centra Evropské unie: www.evropska-unie.cz

Kandidátské země mohou využívat fondy přístupné z programu SAPARD do roku 2006, nebo do okamžiku jejich vstupu do EU, podle toho, která ze situací nastane dříve.

3.3.2 Zhodnocení realizace programu SAPARD v ČR

Z programu SAPARD Česká republika dosud neobdržela žádné finance pro přípravu zemědělství na vstup do EU, včetně přípravy na zapojení do společné zemědělské politiky a na podporu rozvoje venkova, přestože Evropská unie převádí peníze už od roku 2000 a bylo by možné čerpat 22 milionu euro každý rok.¹¹ Bohužel Evropská komise měla výhrady vůči schopnosti ČR doložit hospodaření s penězi, což byl jeden z hlavních důvodů, proč se uskutečnilo schválení naší národní agentury SAPARD v Bruselu teprve v březnu 2002.

Následně sedm regionálních pracovišť zahájilo 15. dubna příjem žádostí o podporu z programu SAPARD. Druhé kolo přijímání žádostí se uskuteční ve druhé polovině roku. Čeští zemědělci tak mohou získat finance v celkovém objemu 2,4 miliardy Kč. Všechny přidělené prostředky musí agrární sektor využít do konce roku 2003.[38]

3.4 Program PHARE

Program PHARE představuje hlavní nástroj finanční a technické pomoci Evropské unie zemím střední a východní Evropy v přípravě na členství v Evropské unii. Byl zahájen v roce 1989 na podporu reform v Polsku a Maďarsku. Později byl rozšířen na další země a dnes zahrnuje již 13 zemí (Albánie, Bosna a Hercegovina, Bulharsko, Česká republika, Estonsko, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Makedonie, Polsko, Rumunsko, Slovensko, Slovinsko), z nichž deset podalo přihlášku ke členství v EU, včetně České republiky.

Program byl původně navržen tak, aby pomáhal zemím na jejich cestě k demokracii a tržní ekonomice. Jeho role se postupně vyvíjela a s reformami v integračním procesu v EU se také změnily priority v systému poskytování předvstupní pomoci v rámci programu PHARE. Počínaje rokem 1994 se v programu projevil velký nárůst podpory legislativnímu rámci a administrativním strukturám. Rovněž se projevil v projektech, které propagují demokratizaci a občanskou společnost a projektům pro investice do infrastruktury včetně příhraniční spolupráce. Od roku 1998 se PHARE zaměřuje na nejdůležitější aspekty procesu přijímání všech závazků vyplývajících ze členství v EU a plnění podmínek pro vstup do EU. Po přistoupení k Evropské unii bude fond PHARE nahrazen Evropským fondem regionálního rozvoje a Evropským sociálním fondem.

Cíl programu PHARE je tedy dvojitý. V zemích, které se přihlášily ke členství v Evropské unii, je cílem pomoci připravit je na zapojení do EU jak nejdříve to bude možné. V ostatních nekandidátských zemích je jeho hlavním cílem podporovat jejich přechod k demokracii a k tržnímu hospodářství.

¹¹ Šístková D., Hospodářské noviny, 7.11.200, s. 4

Rozpočet programu PHARE v období 1989 až 1999 činil více než 11 mld. euro. Přímou pro Českou republiku byly přiděleny finanční prostředky ve výši 660 mil. euro. Vedle národních programů čerpá Česká republika zdroje také z programů určených pro více států. Celkový příděl na tyto programy dosáhl 2 mld. euro. České republice byly v období 1995 až 1999 přiděleny prostředky ve výši 367 mil. euro a na období 2000 až 2002 je alokováno 237 mil.euro.[39] Veškeré finance poskytnuté v rámci fondů PHARE mají formu grantů, nikoli půjček. V některých případech se příjemce grantu může rozhodnout, zda použije prostředky PHARE na půjčky jiným společnostem nebo organizacím. Pokud byly tyto prostředky použity na účel, pro který byly určeny, nevyžaduje Evropská unie v žádném případě vrácení grantů zpět.

Určujícím faktorem pro finanční pomoc ze strany Evropských společenství je rozhodnost a přístup každé země k procesu přejímání komunitární legislativy (*acquis communautaire*). Každá kandidátská země zpracovává a poté aktualizuje Národní program přípravy na členství v EU tak, aby zajistila úspěšnou realizaci stanovených priorit. Zároveň se zaváže k určitému časovému harmonogramu a stanoví lidské a finanční zdroje potřebné k jeho splnění. Finanční pomoc je současně vázána na plnění priorit Přístupového partnerství a odvíjí se také ze závěrů Pravidelných zpráv Evropské komise.

Pomoc ES je poté čerpána na základě podepsaných Finančních memorand (Financing Memorandum), která přesně vymezují množství pomoci a způsob čerpání prostředků v souladu s příslušnými programovými dokumenty. Finanční memoranda také specifikují období kontrahování a čerpání prostředků, která jsou zpravidla víceletá. Finanční prostředky nevyužité v daném termínu propadají.

Za fondy PHARE zodpovídá Evropská komise ve spolupráci s vládami zemí, které pomoc přijímají.

3.4.1 Typy programů PHARE

Programy PHARE jsou buď spravovány na národní úrovni jednou z kandidátských zemí, nebo centrálně Evropskou komisí v Bruselu.

3.4.1.1 Decentralizované národní programy

Tyto programy jsou řízené přímo jednotlivými kandidátskými zeměmi a v minulosti představovaly asi čtvrtinu celkového rozpočtu PHARE. Jsou dvojího typu:

1. Národní programy PHARE

Jedná se o hlavní nástroj finanční a technické pomoci při přípravě na členství v EU obsahující konkrétní projekty směřující ke splnění Kodaňských kritérií. Jsou zaměřeny na dva hlavní cíle: posilování institucí a investiční podporu.

Národní program PHARE zaměřený na posilování institucí podporuje národní a regionální instituce a regulační a kontrolní orgány při posilování vnitřních administrativních struktur potřebných pro převzetí legislativy Evropských společenství a pro přípravu na účast v programech EU. Vedle aproximace českého práva s *acquis communautaire*, je stejný důraz přikládán schopnosti českých orgánů toto právo prosadit v praxi. To znamená, že posilování institucí v sobě také zahrnuje školení a technické vybavování pracovníků veřejné správy a dalších přidružených institucí.

Převzetí komunitární legislativy vyžaduje značnou investiční podporu. Proto se Národní program PHARE zaměřený na investiční podporu zabývá posílením regulační infrastruktury potřebné pro prosazování *acquis communautaire*. Investice pro zajišťování uplatňování práva ES jsou důležité zejména v oblastech financí, spravedlnosti a vnitřních věcí, hospodářské a sociální soudržnosti, zemědělství a životního prostředí. Cílem je investicemi do hospodářské a sociální soudržnosti posílit fungování tržního hospodářství a jeho kapacitu tak, aby se kandidátské země mohly bez problémů adaptovat na tržní podmínky v členských státech EU.

Při tomto druhu pomoci dochází k přesunu peněz do ČR a jednotlivé projekty jsou řízeny přímo institucemi v ČR. Základním dokumentem jsou Víceleté indikativní programy, které stanovují oblasti, do nichž jsou finanční prostředky postupně přidělovány. U těchto prostředků je fixní pouze celková suma. Není stanoveno rozdělení do jednotlivých let a finanční alokace do jednotlivých oblastí jsou uvedeny pouze v hrubých částkách.

Programy pomoci mají podobu finančního grantu na předem definované projekty. Národní programy PHARE byly v Československu zahájeny v roce 1990 a po roce 1993 pokračovaly pro Českou republiku. V období 1995 až 1999 představovaly Národní operační programy asi 50 % celkových přidělených prostředků PHARE pro Českou republiku (35 mil. euro). Pro období 2000 až 2002 tento podíl vzrostl na přibližně 75 % celkového přidělu PHARE (60 mil. euro).[15]

2. Programy přeshraniční spolupráce (CBC)

Program přeshraniční spolupráce byl zahájen v roce 1994 za účelem financování projektů společného zájmu kandidátských zemí a jejich sousedů, členských států Evropské unie. V České republice bylo investováno hlavně do regionů, které leží při hranicích s Německem a Rakouskem, a to zejména do projektů v oblasti životního prostředí a dopravy. V období 1995 až 1999 představovaly programy přeshraniční spolupráce asi 50 % celkových přidělených prostředků PHARE pro Českou republiku (34 mil. euro). Pro období 2000 až 2002 se tento podíl snížil na přibližně 25 % celkového přidělu PHARE (19 mil. euro).[39] Evropská komise se domnívá, že pro pomoc kandidátským zemím v přípravě na členství jsou důležitější národní operační programy a měly by mít tudíž přednost. Po roce 1999 byl Program přeshraniční spolupráce rozšířen i na financování projektů v příhraničních oblastech s kandidátskými zeměmi, na Česko - polské a Česko - slovenské hranice.

3.4.1.2 Centralizované vícenárodní programy

Tyto programy jsou řízeny centrálně Evropskou komisí a jsou navrženy tak, aby splňovaly shodné potřeby ve všech kandidátských zemích. Základním dokumentem pro tyto programy je Roční operativní program, který stanoví alokace a zaměření jednotlivých projektů. Mnohonárodní programy byly zahájeny v roce 1991 a slouží zejména k dodatečné podpoře spolupráce a přípravy kandidátských zemí na vstup do EU. Programy například financují poradenství, školení, studie nebo výstavbu užitečnou pro několik zemí zároveň. Význam těchto programů se však snižuje, protože adresná finanční pomoc každé kandidátské zemi je mnohem efektivnější.

Česká republika se vícenárodních programů účastní, nelze však přesně určit výši poskytnuté finanční sumy, neboť ta se dělí mezi více zemí. Finanční prostředky přidělené vícenárodním programům na období 2000 - 2002 dosahují přibližně 15 % oproti 25 % v minulých letech.[15]

Tabulka č. 3: Zdroje finančních prostředků z programu PHARE v letech 1990 až 2000

Národní operační programy PHARE	530 mil. euro	18,550 mld. Kč
Programy přeshraniční spolupráce	198 mil. euro	6,930 mld. Kč
Vícenárodní programy řízené decentralizovaně v ČR	28 mil. euro	980 mil. Kč
ISPA	69 mil. euro	2,420 mld. Kč
SAPARD	22 mil. euro	770 mil. Kč
Celkem	847 mil. euro	29,650 mld. Kč

Pramen: Programy pomoci Evropských společenství České republiky, MF ČR Praha 2001, s. 3

3.4.2 Typy projektů

PHARE financuje prostřednictvím svých programů různé typy projektů:

- Twinning (partnerská spolupráce), poradenství, školení a studie

Tyto typy projektů nazývané souhrnně “Rozvoj institucí“ mají za cíl poskytovat České republice zahraniční odborníky, kteří by využili svých zkušeností z jiných zemí při plnění kritérií nezbytných pro členství v Evropské unii. Na tento typ podpory byla dosud vydána asi třetina peněz celkem poskytnutých České republice. „Twinning“ je tedy speciální mechanismus navržený za účelem předávání zkušeností ministerstev nebo jiných vládních úřadů členských států Unie jejich partnerům v kandidátských zemích.

Následující tři typy projektů jsou známe souhrnně jako “investiční“ projekty:

- Dodávky zařízení

Zařízení nebo vybavení může být poskytnuto v případě, že je nezbytné pro splnění standardů EU. Pro tyto případy je využívána asi desetina prostředků PHARE pro Českou republiku.

- Konstrukční práce

Konstrukční práce je možno financovat v případě, že to napomůže splnění standardů EU. Dosud byla takto použita asi třetina prostředků poskytnutých České republice.

- Granty a půjčky

Na poskytování grantů a půjček se využívá kolem čtvrtiny prostředků PHARE poskytnutých České republice.

Projekty prvních tří typů sestavuje a vybírá česká vláda spolu s Evropskou komisí tak, aby co nejlépe pomáhaly v přípravě na členství. Návrhy těchto projektů nejsou přijímány od jednotlivých občanů a společností. Nicméně existují zde určité výjimky. Jde o případy, kdy se Evropská komise a česká vláda rozhodly společně založit fond a vítají žádosti, které splňují specifické cíle a kritéria. Prostředky PHARE uvolněné pro tyto fondy jsou ale ve srovnání s celkovým rozpočtem PHARE velmi malé.

Veškeré projekty musí být navrženy a poradci nebo společnosti vybráni ve výběrových řízeních tak, aby určené prostředky mohly být převzaty do dvou let a projekt mohl být dokončen v následujícím roce. Například kontrakty na příspěvek PHARE z rozpočtu pro rok 1999 musí být podepsány do konce roku 2001 a peníze musí být spotřebovány do konce roku 2002. Veškeré peníze nekontrahované nebo nespoteřbované včas jsou pro Českou republiku ztracené.[15]

Tabulka č. 4: Sektory financované z programu PHARE v ČR v letech 1990 až 2000

Demokracie	20 mil. euro	700 mil. Kč
Tržní hospodářství	555 mil. euro	19,430 mld. Kč
Rozvoj soukromého sektoru	113 mil. euro	3,950 mld. Kč
Příprava na strukturální fondy	57 mil. euro	1,990 mld. Kč
SAPARD	22 mil. euro	770 mil. Kč
Zaměstnanost	44 mil. euro	1,540 mld. Kč
Vzdělání	73 mil. euro	2,550 mld. Kč
Sociální zabezpečení a zdravotnictví	25 mil. euro	870 mil. Kč
Doprava	132 mil. euro	4,620 mld. Kč
ISPA - doprava	42 mil. euro	1,470 mld. Kč
Energetika	28 mil. euro	980 mil. Kč
Telekomunikace	8 mil. euro	280 mil. Kč
Pomoc při odstranění následků a prevenci záplav	11 mil. euro	380 mil. Kč

Implementace legislativy	272 mil. euro	9,690 mld. Kč
Veřejná správa	22 mil. euro	770 mil. Kč
Legislativa v oblasti vnitřního trhu	24 mil. euro	840 mil. Kč
Životní prostředí	121 mil. euro	4,230 mld. Kč
ISPA - životní prostředí	27 mil. euro	950 mil. Kč
Zemědělství	26 mil. euro	910 mil. Kč
Finance	27 mil. euro	950 mil. Kč
Justice a vnitřní záležitosti	24 mil. euro	840 mil. Kč
Administrativa	1 mil. euro	35 mil. Kč
Celkem	847 mil. euro	29,650 mld. Kč

Pramen: Programy pomoci Evropských společenství České republiky, MF ČR Praha 2001, s. 4

Z tabulky je zřejmé, že nejvíce prostředků bylo v rámci programu PHARE dosud věnováno na budování infrastruktury, zlepšení životního prostředí a podporu vzdělání.

3.4.3 Současná organizační struktura programu PHARE

Současná organizační struktura programu PHARE vychází ze změn systému poskytování pomoci od roku 1998 a její jednotlivé prvky jsou více méně totožné v každé kandidátské zemi. Program PHARE se v jednotlivých partnerských zemích stále více realizuje formou decentralizovaného implementačního systému (DIS). Podstatou tohoto systému je přenášení odpovědnosti za řízení projektu na orgány v partnerských zemích pod dohledem Evropské komise (EC).

Odpovědnost za realizaci programů PHARE se tedy postupně přenáší z pracovišť Evropské komise v Bruselu na její delegace v partnerských zemích. Tento postup se nazývá dekoncentrace a má napomoci omezit duplicitu kontrolních mechanismů a rozhodovacích procesů mezi EC a jejími delegacemi v kandidátských zemích. Potenciální kontrahenti by se proto měli obracet na delegace EC v jednotlivých zemích, na Implementační agentury a na Ústřední jednotky pro financování a kontrahování projektů přímo v příslušných partnerských zemích.

V každé zemi byl zřízen Národní fond (v ČR na Ministerstvu financí). Národní fond dohlíží na finanční řízení programů PHARE, ISPA a SAPARD, včetně finančního výkaznictví, převodů prostředků (na základě kontraktů podepsaných Implementačními agenturami a kontrahenty) a interní finanční kontroly. Finanční prostředky předává Evropská komise Národnímu fondu po částech, představujících většinou 20 % z celkové sumy určené pro příslušný program. Národní fond je odpovědný za distribuci požadovaných finančních prostředků Ústřední jednotce pro financování a kontrahování projektů a Implementačním agenturám.

V jeho čele stojí Národní odpovědný úředník (NAO), kterého jmenuje každá kandidátská země. Ten má celkovou zodpovědnost za finanční řízení prostředků PHARE. Má na starosti jmenování Odpovědných úředníků programů (PAO), kteří vedou jednotlivé Implementační agentury (IA). PAO odpovídá za řádné finanční řízení programu realizovaného implementační agenturou, zejména pak v souvislosti s výběrovým řízením, uzavíráním kontraktů a kontrolními procedurami.

Pro zajištění jasné vazby mezi přístupovým procesem a využitím prostředků PHARE byla ustavena funkce Národního koordinátora pomoci (NAC), ten odpovídá ve spolupráci s Národním odpovědným úředníkem, příslušnými ministerstvy a po dohodě s EC za přípravu programu a celkovou koordinaci nástrojů předvstupní pomoci a za monitorování využívání této pomoci.

V každé zemi bylo ustaveno několik Implementačních agentur (IA). Pod jejich správu spadají programy na podporu investic. Jedná se o veškeré investiční projekty včetně konstrukčních prací, grantů, půjček a některých dodávek zařízení. Agentury odpovídají za výběr projektů, administrativní řízení projektů, kontrahování a vyplácení finančních prostředků.

Projekty v oblasti posilování institucí zajišťuje Ústřední jednotka pro financování a kontrahování projektů (CFCU). Ústřední jednotka CFCU jménem ministerstev a organizací, které mají na starosti přípravu projektů a jejich řízení, zajišťuje výběrová řízení, uzavírání kontraktů a provádění plateb.

Národní koordinátor pomoci, Národní odpovědný úředník a zástupce Evropské komise společně tvoří Společný monitorovací výbor (JMC), který se schází jednou ročně a hodnotí projekty financované v rámci programu PHARE. Společný monitorovací výbor posuzuje přínos programů pro splnění cílů, resp. podmínek vstupu do EU, a v případě potřeby doporučuje změny priorit nebo jiné přidělení prostředků PHARE tak, aby bylo zaručeno splnění zmíněných cílů. Pokrok dosažený při realizaci každého projektu, jeho složek a kontraktů z něj vyplývajících podrobně hodnotí Monitorovací podvýbor, který je složen z Národního koordinátora pomoci, vedoucího programu za každou Implementační agenturu a zástupce EC.

Uvnitř Evropské komise je za program PHARE odpovědné Ředitelství B (vztahy se střední Evropou) v rámci Generálního ředitelství pro zahraniční vztahy (DG IA) a Společná služba Relex. Ředitelství B má na starost plánování a předsedá Řídicímu výboru PHARE, který je tvořen zástupci členských států a který formuluje stanovisko ke všem návrhům na financování programů PHARE.

3.4.4 Výběrová řízení na projekty PHARE

Jednotlivé projekty provádějí kvalifikované společnosti vybrané na základě předem stanovených transparentních kritérií nebo specializované vládní či nevládní instituce. Výběr se uskutečňuje formou soutěžního výběrového řízení, po němž je úspěšnému uchazeči přidělen kontrakt. Typ odpovídajícího kontraktu závisí na typu zajišťovaných aktivit. Ty se člení do tří různých kategorií:[41]

- Výběrová řízení (tendry) na služby: uplatňují se při uzavírání kontraktů na poradenství, vypracování studií, na zabezpečení školení a výcviku
 - V hodnotě menší než 200 000 euro (7 mil. Kč) jsou realizována omezeným výběrem. Výzva se pošle minimálně třem zájemcům uvedeným na seznamu na základě jejich známých zkušeností v příslušném oboru. Jde o tzv. neformální konzultaci.
 - V hodnotě nad 200 000 euro se vyhlašují prostřednictvím Internetu.
- Výběrová řízení (tendry) na dodávky: používají se k zabezpečení zařízení a materiálu
 - V hodnotě menší než 30 000 euro (1,1 mil. Kč) jsou provedena prostřednictvím neformální konzultace. Mezi 30 000 euro a 150 000 euro (5,3 mil. Kč) jsou vyhlašována v Obchodním věstníku nebo místním tisku a oznámena zastupitelským úřadům členských zemí EU a zemí získávajících podporu z programu PHARE.
 - Nad 150 000 euro se musí uveřejnit v Úředním věstníku Evropských společenství (Official Journal of the European Communities) a na internetu.
- Výběrová řízení (tendry) na práce: slouží k zadávání stavebních prací všech druhů
 - V hodnotě menší než 300 000 euro (10,5 mil. Kč) jsou provedena prostřednictvím neformálních konzultací.
 - V hodnotě 300 000 euro až 5 mil. euro (175 mil. Kč) musí být zveřejněna v Obchodním věstníku nebo místním tisku a oznámena zastupitelským úřadům členských zemí EU a zemí získávajících podporu z programu PHARE.
 - V hodnotě nad 5 mil. euro se musí uveřejnit v Úředním věstníku ES (Official Journal of the European Communities) a na internetu.

Pro udělování a uzavírání kontraktů existují přísná pravidla. Ta pomáhají zaručit, aby byli mimo pochybnost vybíráni vhodně kvalifikovaní kontrahenti, projekty byly prováděny hospodárně a s plnou průhledností požadovanou právě při využívání veřejných prostředků. Pravidla jsou založena na předpisech, které určují způsob využívání prostředků Evropské unie.

Jakákoliv firma registrovaná v členské zemi EU nebo v přidružené zemi, která se chce zúčastnit výběrového řízení na kontrakt (tendr), musí být registrována v Centrálním poradenském registru (CCR) Evropské komise. Bez registračního čísla nelze podat přihlášku do výběrového řízení vypsáního na projekt financovaný z programu PHARE.

Je třeba poznamenat, že některé projekty (omezený počet) nejsou otevřené pro soukromé společnosti.

Projekty "Twinningu" se posílají vládám všech 15 členských zemí EU, které mohou zaslat svou nabídku. Následuje veřejné výběrové řízení, kterého se mohou zúčastnit pouze vládní orgány.

Projekty služeb na méně než 200 000 euro mohou být uskutečněny prostřednictvím rámcového kontraktora vybraného na základě předchozího tendru zveřejněného v Úředním věstníku ES (Official Journal of the European Communities). Vybraný rámcový kontraktor je pak použit pro všechny projekty v hodnotě nižší než 200 000 euro, které spadají do oboru jeho působnosti. Jestliže rámcový kontraktor není schopen práci provést, vypíše se na projekt výběrové řízení dle podmínek uvedených výše.

V případě, že by výběrové řízení nebylo možné vypsát, jsou někdy osloveny přímo oficiální orgány v kandidátských zemích. Například CzechInvest, vládní agentura pro podporu přímých zahraničních investic v České republice, byla oslovena programem PHARE, aby podporovala přímé zahraniční investice. Výběrové řízení nebylo možné vypsát, neboť v ČR existuje pouze jediná takto zaměřená agentura. Veškeré dílčí kontrakty uzavírané v těchto případech ovšem musí být založeny na výběrových řízeních podle pravidel PHARE.

Proces uzavírání kontraktu má probíhat pokud možno během prvních 6-12 měsíců po podpisu dohody o financování mezi EC a partnerskou zemí (tzv. Finanční memorandum). Minimální náklady na jeden projekt jsou 2-3 miliony euro, i když v případě přeshraničních projektů a některých projektů technické pomoci, včetně projektů v oblasti občanské společnosti, rozvoje institucí a účasti na programech Společenství, se tato zásada uplatňuje pružným způsobem.

Za výběrové řízení a uzavírání kontraktů jsou sice odpovědné orgány v partnerských zemích, ale Evropská komise má nadále svrchovanou odpovědnost za řádné využívání finančních prostředků.

Naprosto shodná pravidla jsou uplatňována v rámci programu PHARE i na program PHARE CBC.

Právě pomoc poskytovaná Evropskou unií v rámci programu PHARE CBC sehrála významnou úlohu při rozvoji institucí, které se zaměřily na vypracování akčních plánů rozvoje jednotlivých regionů a na podporu realizace menších infrastrukturních akcí.

4. Program PHARE CBC (Cross-border cooperation)

Program přeshraniční spolupráce byl zahájen v roce 1994 za účelem financování projektů společného zájmu kandidátských zemí a jejich sousedů, členských států Evropské unie. Je zaměřený na pomoc příhraničním regionům při překonávání specifických problémů jejich rozvoje. V České republice bylo v počáteční fázi programu investováno do regionů, které leží při hranicích s Německem a Rakouskem, a to

zejména do projektů v oblasti životního prostředí a dopravy. Po roce 1999 byl Program přeshraniční spolupráce rozšířen i na financování projektů v příhraničních oblastech s kandidátskými zeměmi, na Česko - polské a Česko - slovenské hranice. Program se Slovenskem byl ovšem pouze jednorázový.

V příhraničních oblastech s členskými zeměmi spolupracuje program s Iniciativou Společenství na podporu přeshraniční spolupráce, v členských zemích EU, INTERREG. Cílem je postupná transformace programu CBC na podmínky iniciativy Evropských společenství INTERREG, po vstupu České republiky do Evropské unie.

V období 1995 až 1999 představovaly programy přeshraniční spolupráce 50 % celkových přidělených prostředků PHARE pro Českou republiku (34 mil. euro). Pro období 2000 až 2002 byl tento podíl snížen na přibližně 25 % celkového přidělu PHARE (19 mil. euro).[26] Evropská komise se domnívá, že pro pomoc kandidátským zemím v přípravě na členství jsou důležitější národní operační programy a měly by mít tudíž přednost.

4.1 Základní cíle programu

Základními cíli programu je potlačit negativní vliv periferní polohy u dříve neprostupné hranice na životní podmínky obyvatel v pohraničních regionech a prohloubit jejich spolupráci a vytvářet srovnatelné výchozí podmínky pro další rozvoj území po obou stranách hranice.

Podrobnější zaměření cílů lze vyjádřit následovně:¹²

- podpora hospodářského rozvoje příhraničních regionů posilováním stávajících struktur, posilováním konkurenceschopnosti českých podniků a celkové oživování hospodářství na obou stranách společných hranic
- překonávání problémů zatěžujících regiony na obou stranách hranic, jako jsou problémy se znečišťováním životního prostředí a nedostatečnou infrastrukturou
- snižování periferního charakteru těchto oblastí a tím zvyšování životní úrovně obyvatel
- prohlubování spolupráce mezi občany hraničních regionů

4.2 Výchozí dokumenty programu a postup programování

Program přeshraniční spolupráce se řídí nařízeními Rady Evropské komise č. 1628/1994 (pro programy vyhlášené v letech 1994-1997) a č. 2760/1998 (pro programy vyhlášené od roku 1998) a dalšími předpisy, které určují podmínky programování a používání finančních prostředků na realizaci projektů a stanovují procedury, které je nutné při jejich realizaci dodržovat. Hlavními z nich jsou například Praktická

¹² Program PHARE CBC, 1. vyd., MMR Praha 1998, s. 17

příručka pro uzavírání smluv, ve které se popisují postupy při pořádání výběrových řízení na nákup zboží a služeb nebo projektové a stavební postupy obsažené v knihách FIDIC či standardní tendrová dokumentace, která podrobně specifikuje obsah dokumentace staveb a slouží k organizaci výběrových řízení na dodavatele velkých stavebních projektů a realizaci staveb.

Konkrétní zaměření programu v jednotlivých letech je závazně dáno Finančním memorandem, které na základě Finančního návrhu, postoupeného českou stranou a příslušným sousedícím státem, vypracuje a předloží k podpisu Evropská komise. Finanční návrhy se vypracovávají pro každou společnou hranici samostatně (Německo, Rakousko, dále Polsko a Slovensko).

Návrhy musí vždy vycházet z programových dokumentů, v nichž jsou stanoveny priority na jednotlivá období.

Podmínkou pro získání finančních prostředků v dalších programových letech je zpracování Společného programového dokumentu (JPD - Joint Programming Document), který slouží programovému sladění priorit a cílů příhraniční oblasti obou sousedních zemí. Cíle a priority obsažené v dokumentu, a tedy i výběr projektů, musí být zároveň v souladu s Regionálním rozvojovým plánem ČR a srovnatelnou dokumentací partnerského státu.

Finanční návrh obsahuje podrobnou strukturu programu, včetně návrhu výběru projektů pro daný rok. Jeho schválení Řídícím výborem PHARE Evropské komise, ve kterém jsou zástupci všech členských zemí EU, podmiňuje vypracování finančního memoranda Evropskou komisí.

Finanční memorandum má povahu smlouvy mezi Evropskou Unií, zastoupenou Evropskou komisí, a vládou České republiky. Vláda České republiky se memorandumem zavazuje využít prostředky ročního programu za stanovených podmínek a na vybrané projekty. Memorandum je podepisováno Národním koordinátorem zahraniční pomoci, kterým je 1. náměstek ministra financí a vedoucím Delegace Evropské komise v Praze.

Součástí dokumentu - v jeho obecně závazné části, je i podrobný popis jednotlivých fází implementace programu (vedení účetnictví, podmínky pro výběrová řízení a pro uzavírání smluv, způsob sledování, kontroly a hodnocení programu).

Prostředky pomoci poskytnuté v rámci Finančního memoranda je možné využívat nejdéle tři roky od jeho podpisu (mimo projektů, u kterých je zřejmá dlouhodobá implementace). Zároveň nejpozději do dvou let od téhož data musí být uzavřen kontrakt s dodavateli jednotlivých projektů. Úplná tendrová dokumentace musí být připravena a předložena Delegaci Evropské komise do šesti měsíců. Během tohoto období probíhají práce na přípravě požadované projektové dokumentace a výběrových řízení, které jakmile je Evropská komise schválí mohou být zahájeny a mohou být podepsány i smlouvy. Implementace programu včetně zpracování tendrové dokumentace a následně probíhající mezinárodní výběrové řízení musí být prováděny podle přísluš-

ných metodických pravidel programu PHARE, uvedených v dokumentech: *Practical Guide to Contract Procedures* a *FIDIC - Conditions of Contract for Works of Civil Engineering Construction*. Tyto příručky obsahují pokyny a postupy kterými je nutné se řídit, a rovněž určují odpovědnost zúčastněných stran.¹³

4.3 Řízení programu a jeho organizační struktura

Program přeshraniční spolupráce, jako i ostatní programy Evropské unie je zajištěn organizační strukturou, která garantuje programové využívání finančních prostředků, zajišťuje důslednou kontrolu jejich používání a zároveň vyhodnocuje, zda program plní stanovené cíle. Rovněž umožňuje Evropské komisi podrobně sledovat jednotlivé kroky přípravy a realizace programu.

V souvislosti s rozšiřováním struktury pomoci v rámci tzv. předvstupních fondů, do kterých program přeshraniční spolupráce spadá, byla změněna v průběhu uplynulých let jeho organizační struktura.

V letech 1994-1996 zajišťovalo ve spolupráci s technickou asistencí a některými dalšími institucemi, přípravu i implementaci programu Ministerstvo průmyslu a obchodu a následně Ministerstvo pro místní rozvoj. Tato struktura kapacitně, odborně a organizačně ale nestačila pokrýt rostoucí nároky na realizaci programu.

V roce 1997 proto Ministerstvo pro místní rozvoj zřídilo Centrum pro regionální rozvoj České republiky, které jako Implementační agentura zodpovídá za realizaci všech projektů programu přeshraniční spolupráce CBC PHARE, a které zajišťuje procedury spojené s programováním a výběrem projektů.

Zásadní změnou bylo zřízení Národního fondu při Ministerstvu financí v prosinci roku 1998, který převzal od jednotlivých resortů zodpovědnost vůči Evropské komisi za zabezpečení programů Evropské unie v České republice (viz. kapitola 3.4.3).

Základními partnery pro výběr, realizaci a hodnocení programů zůstávají na české straně zástupci regionů a resortů, ze kterých jsou složeny veškeré národní hodnotící a řídicí skupiny.

Zástupce regionů představují zástupci krajských úřadů (zpravidla zástupci hejtmanů pro oblast regionální politiky, kteří byli jmenováni hejtmanem) a předsedové, respektive jednatele jednotlivých euroregionů.

Resorty zastupují představitelé následujících ministerstev - ministerstvo pro místní rozvoj, včetně jeho příspěvkové organizace Centra pro regionální rozvoj, které je Implementační agenturou, ministerstvo financí, Národní koordinátor zahraniční pomoci, ministerstvo dopravy a spojů, ministerstvo průmyslu a obchodu, ministerstvo zemědělství a ministerstvo životního prostředí. Dle potřeby mohou být přizváni představitelé dalších resortů.

¹³ Vyhlášení programu PHARE CBC 2002, 1. vyd., MMR ČR Praha 2001, s. 3

Zástupci regionů a resortů tvoří tzv. Programovou komisi, která obsahuje a předkládá návrh programu pro dané období tzv. Společnému kooperačnímu výboru (JCC), který je tvořen českou částí, v podstatě kopírující programovou komisi, obdobnou strukturou partnerského státu a představiteli Evropské komise (zpravidla zástupci generálních ředitelství pro rozšíření a regionální politiku, resp. zástupci Delegace Evropské komise v Praze).

JCC je vrcholným orgánem zasílajícím výsledný finální návrh, obsahující konkrétní návrh programu, do Evropské komise. Posuzuje soulad programu CBC PHARE s programem INTERREG, schvaluje výběr projektů a sleduje uskutečnění programu. Jednání JCC probíhá v souladu s přijatými, resp. připravovanými statuty. Rozhodování je na základě konsensu tří partnerů (české strany, partnerské země a Evropské unie). S ohledem na specifické podmínky a Iniciativu INTERREG vznikly na regionální úrovni při JCC regionální řídicí výbory, které plní úlohu programových (doprovodných) a řídicích výborů pro program CBC PHARE a Iniciativy INTERREG, zejména se Svobodnými státy Bavorsko a Sasko.

Tato skutečnost byla vyvolána pravidly Iniciativy Společenství INTERREG, která vyžadují, aby členské státy Evropské unie měly své projekty odsouhlaseny i partnerskou nečlenskou zemí ve společných strukturách tvořených především zástupci regionů.

V případě realizace grantů byly vytvořeny zvláštní řídicí struktury podle Practical Guide, což je jeden ze základních dokumentů k realizaci programů PHARE, ISPA a SAPARD stejně tak, jako v případě Fondu malých projektů.

Program CBC PHARE je věcně a finančně rozdělen na dvě části:

- Společný fond malých projektů, v jehož rámci jsou realizovány projekty neinvestičního charakteru s výší dotace do 50 tis. euro. Tento fond je realizován samostatně podle Practical Guide a příslušných směrnic k tomuto fondu.
- Investiční projekty (většinou se jedná o velké infrastrukturální projekty)

Druhou část programu je možno realizovat v následujících variantách:

- a) individuální projekty - s minimální výší dotace 2 mil. euro. Typ projektu musí být v souladu s disponibilními prostředky a prioritou v rámci daného území podle indikativní tabulky pro roky 2000 - 2002. Indikativní tabulky pro jednotlivé přeshraniční oblasti na období 2000 - 2002 jsou uvedeny v přílohách č. 4 - 7.

Projekty musí splňovat veškeré podmínky nezbytné pro zařazení projektu do programu (uvedeny níže). V současnosti vzhledem k jednoznačné preferenci grantových schémat ze strany Evropské komise a zejména z důvodů značných finančních nákladů, spojených s přípravou těchto projektů, nejsou v případě zařazení individuálních projektů upřednostňovány nově navrhované projekty. Na všech hranicích jsou přednostně podporovány projekty, které byly v minulých letech náhradními. V česko-polském pohraničí toto bylo doslovně deklarováno v závěrech z jednání Společné kooperační komise k programu roku 2001, konané v březnu 2001 v Opoli, s konkrétním uvedením projektů. V každém případě budou preferovány pouze společné projekty, tj. projekty, které jsou podporovány z programu Evropské unie po obou stranách hranice, eventuálně projekty s jednoznačně kvantifikovaným bezprostředním přeshraničním efektem v území ležícím u státní hranice.

- b) Grantová schémata - minimální výše grantu je 2 mil. euro, s výjimkou rakouského příhraničí. Grantová schémata jsou preferována Evropskou komisí s ohledem na zvýšení pravomoci orgánů při rozhodování o projektech. Vlastní popis těchto schémat a postup jejich realizace obsahuje Practical Guide. Zjednodušeně lze říci, že se jedná o fondový způsob implementace projektů na základě předem pevně stanoveného systému podmínek a kritérií. Grantová schémata mohou být zaměřena například na podporu akcí cestovního ruchu (cyklostezky, informační střediska), malé infrastruktury (dopravní, vodohospodářské akce, zásobování energiemi, spolupráce s programem obnovy venkova), atd.

Na všech hranicích se podpora z programu PHARE CBC liší v závislosti na přijatých prioritách uvedených v programech na období 2000 - 2002 a především na zbývajícím finančním objemu prostředků určenému v jednotlivých příhraničích na jejich pokrytí.

Grantová schémata současně řeší situaci minulých programů, kdy projekty s rozpočtovými náklady v rozpětí od 300 tis. euro do 2,0 mil. euro bylo nutné buď rozdělit do etap, či vytvářet integrované projekty, které byly podstatně obtížnější z hlediska vlastní realizace.

4.4 Programy let 1994 - 1999

V tomto období vycházelo zaměření programů jednotlivých let z Víceletých indikativních programů PHARE CBC 1995-1999 a Prohlášení o záměrech přeshraniční spolupráce, vypracovaných pro jednotlivá příhraničí s Rakouskem a Německem. V případě nástrojů byla používána pouze metoda grantové podpory projektů a zároveň byl upřednostňován menší počet velkých investičních projektů (program roku 1994). V

roce 1995 byl vypracován nástroj fondové podpory Fond malých projektů (FMP). Postupný přesun rozhodovacích pravomocí na řídicí výbory v jednotlivých regionech od roku 1996 umožnil podporu velkého množství drobných neinvestičních akcí přeshraniční spolupráce, aktivit a záměrů, které nevyžadují časově náročnou přípravu. FMP tak umožnil regionům rychle reagovat na průběžně vznikající potřeby podpory projektů menšího rozsahu. Jedná se o podporu aktivit a projektů z oblasti kultury, cestovního ruchu či školství (např. budování informačních center, studijní výměny, sportovní akce pro mládež, apod.). Minimální příspěvek z programu PHARE CBC na projekt této kategorie činí přibližně 1 000 euro a maximální 50 000 euro.[16]

Poměrně velký počet rozestavěných investičních akcí měl v roce 1998 za následek to, že program v daném roce byl ve sníženém objemu prostředků realizován pouze formou Fondů malých projektů, obnovy lesa a obnovy venkova. Od roku 1999 se program rozšířil také na česko-polskou a česko-slovenskou hranici. Program roku 1999 pak při navýšeném objemu prostředků (v tomto roce došlo k největšímu nárůstu finanční pomoci, kdy Evropská unie poskytla celkem 45 mil. euro) obsahoval i grantové schéma pro malé infrastrukturační projekty s dotací do 300 tis. euro.[16]

Tabulka č. 5: Přehled alokovaných prostředků v letech 1994-1999 v rámci programu PHARE CBC

Území	Výše finančních prostředků v rámci jednotlivých programů (v mil. euro)						
	1994	1995	1996	1997	1998	1999	Celkem
ČR - SRN	25,3	25,0	22,1	25,0	7,0	29,4	133,8
ČR - Rakousko	-	6,0	8,8	8,7	2,9	10,6	37,0
ČR - Polská republika	-	-	2,2	-	-	3,0	5,2
ČR - Slovenská republika	-	-	-	-	-	2,0	2,0
ČR - SRN -Polská republika ČR - Rakousko - Slovenská republika	-	1,9	-	-	-	-	4,1
Celkem	25,3	32,9	35,3	33,7	9,9	45,0	182,1

Pramen: Vyhlášení programu PHARE CBC 2002, MMR ČR Praha 2001, s. 8

4.5 Programy let 2000 - 2002

Zaměření programu pro toto období vychází ze společných programových dokumentů (INTERREG a PHARE CBC) zpracovaných na časové období let 2000 - 2006 pro jednotlivé hranice, ve kterých jsou stanoveny priority a potřeby podpory v dotčených územích. Na základě těchto dokumentů byly pro časovou periodu let 2000 - 2002 stanoveny pro jednotlivá příhraničí indikativní tabulky rozdělení prostředků na jednotlivé priority, jejichž naplnění je v podstatě závazné. Stav naplnění stanovených priorit za roky 2000 - 2001 včetně zbývajících objemů prostředků na jednotlivé priority pro rok 2002 je uveden v přílohách č. 4 - 7.

Pro velké infrastrukturní projekty (seznam akcí, které je možné financovat z programu je uveden v příloze č. 1) byla Evropskou komisí stanovena minimální hranice podpory individuálního projektu na 2 mil. euro se zachováním finanční spoluúčasti investora ve výši 25 % z celkových nákladů projektu. Vzhledem k negativním reakcím ke stanovené výši minimální dotace (nelze kofinancovat menší projekty) a snaze o zvýšení flexibility programu, vydala Evropská komise koncem roku 2000 tzv. PHARE Review, které umožňuje vytvářet grantová schémata i pro oblast investičních akcí. Vzhledem k časovým návaznostem při přípravě programů let 2000 a 2001 se tuto možnost zatím nepodařilo zrealizovat. Pro rok 2002 je však tato varianta řešení formou grantových schémat otevřena s tím, že výše grantu je v minimální hranici 2 mil. euro.[26]

Pro Fond malých projektů bylo z celkových prostředků na jednotlivé hranice určeno 20 % v roce 2000 a 10% pro rok 2001 a 2002 z celkového objemu prostředků. Program roku 2000 tak umožňoval i kofinancování malých infrastrukturních projektů a projektů z oblasti cestovního ruchu s dotací do 300 tis. euro.[26]

S ohledem na nárůst prostředků na podporu Hospodářské a sociální soudržnosti a zřízení podpůrných programů ISPA a SAPARD byla pro období 2000 - 2002 současně snížena podpora CBC PHARE. Ta je pro jednotlivé roky stanovena ve výši 10 mil. euro pro Česko-německou, 4 mil. euro pro Česko-rakouskou a 5 mil. euro pro česko-polskou spolupráci.[26] Při těchto objemech prostředků a procentech určených na Fond malých projektů pro roky 2001 a 2002 není možno malé infrastrukturní projekty v rámci Fondu malých projektů kofinancovat. V současné době je Evropskou komisí vydán Akční plán pro hraniční regiony, který by mohl od roku 2003 přinést finanční posílení programu PHARE CBC.

4.5.1 Program PHARE CBC na rok 2002

Obdobně jako v minulých letech se finální verze programu postupně upřesňuje na základě závěrů z jednání s představiteli Evropské komise, resp. její Delegace v Praze. S ohledem na blížící se vstup kandidátských zemí do EU Evropská komise vyžaduje zpřesnění harmonogramu jednotlivých kroků přípravy, postupné přebírání jednotlivých dokumentů a předložení finálního návrhu programu pro jednotlivé roky už v podstatně kratším termínu než u programů do roku 2001. Do přípravné fáze programu vstupují i nově instalované krajské orgány. V programu roku 2002 je umožněna podpora individuálních investičních projektů velmi omezeně, a to jen v návaznosti na čerpání prostředků v minulých dvou letech.

Pro program roku 2002 přicházejí v úvahu granty pro projekty v rozmezí dotace:

- od 50 000 euro - 300 000 euro
- od 300 000 euro - 2 000 000 euro

Základní podmínkou však zůstává že:

- každý grant musí být o minimálním celkovém rozpočtu dotace EK ve výši 2,0 mil. euro
- jednotlivé projekty v grantu musí splňovat uvedené podmínky nezbytné pro zařazení projektu do programu (viz. kapitola 4.7)
- jeho věcné zaměření musí odpovídat finančnímu návrhu na rok 2002, obsaženému ve Společných dokumentech pro realizaci programů přeshraniční spolupráce (INTERREG a PHARE CBC). Tyto dokumenty vycházejí z Národního plánu rozvoje České republiky, upřesňovaných regionálních operačních programů, programových koncepcí krajů a euroregionů a byly zpracovány ve spolupráci se zástupci regionů a resortů v řídicích strukturách programu přeshraniční spolupráce. Indikativní finanční tabulky, na období 2000 - 2002 s dopočtem zbývajících možných finančních objemů na rok 2002 jsou pro čerpání prostředků závazné (v přílohách č. 4 - 7).

4.6 Časový harmonogram přípravy projektů

S blížícím se vstupem České republiky do Evropské unie je od nás vyžadováno urychlení přípravy programů. Z tohoto důvodu je nutné zaslat návrhy projektových fiší individuálních projektů, resp. obsahové návrhy grantových schémat v daných finančních rozpětích, na Ministerstvo pro místní rozvoj v české verzi s ročním předstihem. Cílem je připravit a projednat na všech úrovních návrhy programů na jednotlivých hranicích tak, aby bylo možné je mít odsouhlasené na úrovni Společných kooperačních výborů vždy do konce roku a aby v následném období bylo možné pouze technicky upřesňovat finální anglickou verzi finančního návrhu.

Splnění všech ostatních podmínek individuálních projektů (včetně hodnocení vlivu na životní prostředí, vypracování studie proveditelnosti a vydání územního rozhodnutí) musí rovněž proběhnout do konce roku předcházejícího oficiálnímu podání žádosti o financování z programu PHARE CBC. Po tomto termínu už nebude možné návrhy akceptovat. Důvodem tohoto zpřísnění termínů je jednak všeobecná známost o programech, která umožňuje přípravu projektů na příští období, ale hlavně nutnost žádat Evropskou komisi o prostředky výhradně na po všech stránkách připravené projekty, které budou schopny být realizovány v časových termínech závazně uvedených ve finančním memorandu.

4.7 Základní kritéria výběru a podmínky zařazení projektů do programu

4.7.1 Všeobecné podmínky

Program, tak jako v letech předchozích, vychází z platných předpisů Evropské komise (zejména nařízení č. 2760/98, Practical Guide to PHARE, ISPA, SAPARD, PHARE Review a další), Společných programových dokumentů pro období 2000 - 2006 a indikativních programovacích tabulek pro léta 2000 - 2002 (příloha č. 4 - 7). Předkládané projekty musí mít jednoznačný přeshraniční efekt.

4.7.2 Vymezené území

V období let 1994 - 1999 bylo vymezeno území, na které se vztahovaly programy přeshraniční spolupráce. Jedná se prakticky o území okresů bezprostředně ležících u státní hranice s výjimkou území zahrnutého do euroregionu, ale svou polohou nesplňující kritéria programu. Území kopírovalo vymezení Euroregionů na česko-německé hranici, příhraničního pásu okresů na česko-polské hranici, Výborů pro spolupráci na česko-rakouské hranici a příhraničního pásu okresů na česko-slovenské hranici. Příhraniční oblasti způsobilé pro podporu z programu PHARE CBC byly určeny tak, aby byly co možná nejvíce kompatibilní s klasifikací úrovně NUTS III, která byla použita pro INTERREG.

Pro trilaterální projekty bylo vymezeno území Euroregionu Nisa na česko-polsko-německém pomezí a okresy Hodonín, Břeclav a Brno-město v česko-slovensko-rakouském trojmezí. Podpora třístranné spolupráce patří dnes již k minulosti a byla České republice poskytnuta jen jednorázově u programů let 1995 a 1996. Z důvodu značné administrativní náročnosti nebyla zahrnuta do dalších programů.

Konkrétní vymezení území podle okresů (části jednotek NUTS III) pro program CBC PHARE je následující:[17]

- Česká republika - Německo

Semily, Jablonec nad Nisou, Liberec, Česká Lípa, Děčín, Ústí nad Labem, Teplice, Most, Chomutov, Karlovy Vary, Sokolov, Cheb, Tachov, Litoměřice, Louny, Domažlice, Klatovy, Prachatice

Euroregiony

Nisa, Labe, Krušnohoří, Egrensis, Šumava

- Česká republika - Rakousko

Prachatice, Český Krumlov, České Budějovice, Jindřichův Hradec, Jihlava, Třebíč, Znojmo, Brno - město, Brno - venkov, Břeclav, Hodonín, v rámci FMP - část okresu Strakonice

Euroregiony

Šumava, Sdružení měst a obcí Jihočeského kraje, Sdružení měst a obcí jižní Moravy

- Česká republika - Polsko

Liberec, Jablonec nad Nisou, Semily, Trutnov, Náchod, Rychnov nad Kněžnou, Ústí nad Orlicí, Šumperk, Jeseník, Bruntál, Opava, Ostrava, Karviná, Frýdek Místek, v rámci FMP část okresu Nový Jičín

Euroregiony

Nisa, Glacensis, Praděd, Silesia, Těšínské Slezsko, Beskydy

Nejvíce prostředků bylo v rámci programu PHARE CBC dosud vyplaceno na projekty přeshraniční spolupráce se Spolkovou republikou Německo na budování infrastruktury a životního prostředí.

Obrázek č. 1: Oblasti využívající podporu z programu PHARE CBC

Pramen: Program přeshraniční spolupráce PHARE v ČR, CRR Praha 2001, s. 31

4.7.3 Podmínky k zařazení projektů do přípravy programu

Možnost podpory projektu, mimo nezbytného souladu s cíli a prioritami podpory, je také dána úrovní jeho připravenosti. S ohledem na časový scénář a obecné podmínky programu nelze do programu zahrnout takové akce, u nichž již v etapě programování není zřejmá záruka dodržení základních termínů a dodržení procedur. Proto do výběru mohou být zařazeny pouze nově zahajované akce bez uzavřených dodavatelských vztahů, u rozestavěných staveb výhradně nezávislé etapy (například dodání technologií, mechanizace apod.).

Základní podmínky pro zařazení projektů do přípravy programu jsou následující:[26]

- Projekty musí být lokalizovány v příhraničních oblastech, v území zahrnutém do podpory.
- Zaměření projektu musí být v souladu s Nařízením Rady Evropské komise č. 2760/1998, s respektováním priorit a finančního rámce uvedeného ve Společných programových dokumentech pro program PHARE CBC a indikativních tabulkách pro roky 2000 - 2002.
- Investorem mohou být pouze obce, sdružení obcí, státní organizace, organizace s výrazně majoritním podílem komunální či státní sféry (minimálně 2/3) a ostatní neziskové organizace.
- Základní podmínkou žádosti o podporu u individuálních projektů je zpracovaný popis projektu, tzv. projektová fiš. Zpracování projektové fiše individuálního projektu zajišťuje investor. Důraz při zpracování projektové fiše je kladen na její přílohy, zejména logframe matrix, ze které musí jednoznačně vyplývat kvantitativní i kvalitativní přeshraniční efekt. Logframe matrix je základním podkladem při projednávání návrhů projektů v Programové komisi a ve Společném kooperačním výboru. Základem pro zpracování projektové fiše je zpracování studie proveditelnosti se stručným výtahem v angličtině.
- Podpořeny mohou být jak individuální projekty, tak projekty v grantových schématech, u rozestavěných staveb, pouze samostatně funkční celky, bez uzavřených dodavatelských vztahů. Smlouvy s dodavateli mohou být uzavřeny až po podpisu Finančního memoranda, zpracování a odsouhlasení dokumentace pro veřejnou obchodní soutěž a jejím následném proběhnutí.
- Projekty, které mají charakter staveb, musí mít zároveň:
 - Vydané územní rozhodnutí nejpozději v termínu konečného výběru projektů na české straně.
 - Vypracovanou tzv. studii proveditelnosti, která z územních, technických, ekonomických i věcných hledisek prokáže, že projekt je výhodný a potřebný, včetně posouzení možných variant řešení. Studie musí prokázat zejména věcnou vhodnost zvolené investice, přijatého řešení, analýzu finančních nákladů, ekonomickou návratnost, analýzu současného a předpokládaného stavu po realizaci projektu.

- Zpracované posouzení vlivu stavby na životní prostředí (s výjimkou těch projektů, kde je vliv zanedbatelný, např. u budování počítačové sítě), které představuje odborný posudek zpracovaný soudním znalcem.

- U všech projektů je nutné doložit finanční zabezpečení investorem (např. potvrzení o budoucím poskytnutí úvěru). Investor (příjemce dotace) musí rovněž zabezpečit minimální podíl spolufinancování ze státního rozpočtu ve výši 25 % z celkového finančního objemu projektu.

4.7.4 Zaměření projektu

Jak již bylo uvedeno výše zaměření projektu musí být v souladu s nařízením Evropské komise č. 2760/1998, s respektováním priorit a finančního rámce uvedeného ve Společných programových dokumentech pro program PHARE CBC a indikativních tabulkách pro roky 2000 - 2002.

Obecně v jednotlivých letech zaměření programu doznalo pouze dílčích změn. Jednou z nejvýznamnějších je odklon od podpory obnovy památek a kulturního dědictví. V minulosti byly financovány četné důležité projekty podpory turismu a obnovy památek, avšak zaměření programu již neumožňuje do programu zahrnout takové akce jako byla například oprava fasád zámku Kynžvart či výstavba liberecké knihovny.

Z věcného hlediska může být podporováno široké spektrum projektů, ať už investičních či neinvestičních, přednost mají tzv. společné projekty. Podmínkou zůstává, že projekty musí mít pozitivní dopad na území sousedního státu a usnadňovat spolupráci příhraničních regionů. Jednotlivé záměry mohou být podporovány jednak pomocí tzv. společných projektů (realizovaných na obou stranách hranice) nebo projektů s pozitivním přeshraničním účinkem, a to i když se nacházejí výhradně ve vymezeném území České republiky.

V rámci programu lze však podpořit pouze projekty v některých odvětvích, které jsou považovány za prioritní pro dosažení cílů rozvoje spolupráce. To jsou:

- Doprava
- Technická infrastruktura - ochrana ovzduší
- Životní prostředí - vodní hospodářství
- Hospodářský rozvoj
- Zemědělství, lesnictví - obnova venkova
- Lidské zdroje

4.8 Zhodnocení realizace programu PHARE a PHARE CBC v ČR

Předvstupní pomoc jsme zatím z Evropské unie čerpali především prostřednictvím fondu PHARE. Čeští úředníci uzavřeli s Evropskou komisí smlouvy na 654,4 milionu euro a ta České republice vyplatila 581,45 milionu euro. Zpět muselo být vráceno 32,9 milionu euro, neboť projekty se podařilo realizovat levněji, než bylo uvedeno ve smlouvách.¹⁴

Materiální výsledky velkého množství projektů nejsou bohužel k vidění běžným občanů. Byla vybavena pracoviště státní správy, soudů, policie či hraniční stráže. Za pomoci prostředků z programu PHARE byly například realizovány překlady unijní legislativy. Nesporným přínosem PHARE je fakt, že s pomocí tohoto programu dokázala řada měst a obcí vybudovat čistírny odpadních vod a kanalizační síť. Část pomoci se vůbec nedá změřit, což ale nesnižuje její význam. Jsou to zkušenosti ze seminářů, školení a poradenských akcí. Z programu se hradí i přítomnost unijních poradců na českých ministerstvech a úřadech tzv. twinerů, kteří napomáhají České republice při sladění domácí legislativy s legislativou EU.

Hmatatelné výsledky pomoci z programu PHARE jsou nejlépe viditelné v příhraničních oblastech se Spolkovou republikou Německo či Rakouskem, kde došlo v uplynulých letech k realizaci největšího množství projektů v rámci programu PHARE CBC.

Pro příhraniční regiony představuje program přeshraniční spolupráce zásadní pomoc v jejich regionálním rozvoji. Podporuje realizaci zejména infrastrukturních projektů, rovněž však i projektů z dalších oblastí, jako je podpora podnikání, cestovní ruch, zemědělství a lesnictví, lidské zdroje aj. Současně pomáhá připravovat tyto regiony na možnost využívat v budoucnu strukturální fondy Evropské unie.

Zaměříme-li se na území Libereckého kraje, pak konkrétním výsledkem přeshraniční spolupráce jsou projekty realizované v české části Euroregionu Nisa. Ten byl založen v roce 1991 kolem trojmezí Německá spolková republika - Polská republika - Česko-slovenská federativní republika jako nástroj k účinnému řešení problémů vycházejících právě z periferní polohy těchto regionů.

Za více než deset let existence Euroregionu Nisa se podařilo za pomoci finančních prostředků z Evropské unie realizovat celou řadu projektů.

Prostřednictvím přeshraniční spolupráce s polskou a německou stranou se podařilo obnovit a znovu otevřít 25 nových hraničních přechodů a zvýšit tak jejich počet z původních 11 na 36 (z toho 5 železničních, 11 silničních a 6 pro pěší). Na základě dalších požadavků a návrhů se předpokládá v příštích letech otevření dalších 18-ti hraničních přechodů (z toho 2 železniční, 11 silničních a 6 pro pěší).[37]

¹⁴ Olbrichová A., Ekonom, č. 9/2002, s. 16

Ke zlepšení dopravní obslužnosti na obou stranách národní hranice přispěly realizované infrastruktúrní projekty. Byl například vybudován silniční obchvat v délce 4,4 km umístěný východně od města Rumburk a realizována výstavba městského dopravního okruhu v Hrádku nad Nisou. Projekty podstatně přispěly ke zkvalitnění infrastruktúry měst, zlepšily životní prostředí v nich a zvýšily tím možnost jejich dalšího rozvoje. V současnosti se připravuje silniční obchvat města Frýdlant a Nového Města pod Smrkem.

Rozvoj sítí veřejné dopravy spolu s budováním hraničních přechodů jsou v příhraničních regionech důležitou prioritou regionálního rozvoje. Jsou nezbytné pro usnadnění mobility lidí uvnitř příhraničních regionů, nepostradatelné pro zlepšení jejich životních podmínek a neoddelitelně spjatý s úspěšným regionálním rozvojem.

Příhraniční oblast Euroregionu Nisa byla do roku 1990 místem se značnou ekologicky problematickou hospodářskou činností, neboť zde v důsledku výroby elektrické energie z hnědého uhlí došlo k silnému znečištění životního prostředí. Toto se projevovalo na kvalitě vod a ovzduší. Do vysoké míry byly poškozeny rovněž lesy.

Právě díky projektům podpořeným z prostředků fondu PHARE CBC se v příhraničních oblastech podařilo výrazně zlepšit životní prostředí a zvelebit krajinu. Pro zlepšení kvality vody mělo zásadní význam zbudování kanalizačních sítí a čistíren odpadních vod v Chrastavě, Varnsdorfu, Hejnicích a celé řadě měst a obcí. Výsledkem je zlepšení čistoty řeky Nisa o 75 % původních hodnot a postupné zarybňování celého toku.[37]

Změna struktúry energetického zásobování a následný útlum těžby hnědého uhlí znamenal zrušení některých elektrárenských zdrojů, což mělo pozitivní dopad na snížení emisí v celém příhraničním regionu. Současnou realizací projektů plynofikace měst a obcí (např. Krásná Lípa, Jiřetín pod Jedlovou) došlo rovněž k výraznému ozdravení ovzduší eliminací vytápění dosud používanými fosilními palivy.

V rámci podpory cestovního ruchu byly s podporou Evropské unie zbudovány první cyklostezky (Hrádek nad Nisou), došlo k revitalizaci a vylepšení turistických stezek o celkové délce cca 170 km v české části Euroregionu. Byl vybudován jednotný turistický informační systém zahrnující 18 INFO-center apod.[37]

Ve snaze o obnovu poškozených lesů byla z programu PHARE CBC financována také regenerace lesních porostů v oblasti Lužických a Jizerských hor. Bylo zregenerováno cca 195 ha poškozených porostů v Lužických horách. V Jizerských horách byly obnoveny lesní porosty v lokalitách Holubník, Smědávská hora, Černý vrh, Jizera, Milíř a Černá hora – celkem 433 ha. Použití původních odolných dřevin byly vytvořeny předpoklady pro opětovnou samoregulaci lesů v dané lokalitě.¹⁵

¹⁵ Kompéndium přeshraničních projektů, 1. vyd., Euroregion Nisa, Liberec 2001, s. 65

Stranou nezůstala ani podpora vzdělání a drobné komunikace. Podpořeno bylo mnoho různých akcí týkajících se vzájemných kontraktů mezi lidmi, zejména mládeží.

Z nastíněného výčtu projektů je zřejmé, že jejich realizace byla značně finančně náročná a bez finančních prostředků z programů předvstupní pomoci EU by byly jen velmi těžko realizovatelné. Jen v letech 1995 - 1999 Evropská komise uvolnila z programu PHARE CBC pro projekty na české straně Euroregionu Nisa finanční prostředky ve výši cca 32 mil. euro.[27] Ovšem vezmeme-li v úvahu strukturu investic (ekologické investice, infrastruktura, vzdělávání) je zřejmé, že mají nízký a dlouhodobý vliv na HDP. Jejich význam spočívá především v pozitivním ovlivnění trhu práce a to buď přímo - nabídkou práce, anebo nepřímo - podporou vzdělání.

Dá se očekávat, že spolupráce v rámci trojmezí rozhodně neskončí ani dokončením dopravní infrastruktury, ani vstupem Polska a České republiky do EU. Naopak, s členstvím obou států v Evropské unii se pojí předpoklad zintenzivnění všech činností v rámci přeshraniční spolupráce.

Právě pro svou menší finanční náročnost byly projekty v rámci programu PHARE CBC realizovány během kratšího časového období, přesto i při přípravě a realizaci těchto projektů bylo a je nezbytné překonávat určité obtíže.

Na průběhu konkrétního projektu se pokusím prakticky ukázat složitost celého procesu poskytování prostředků předvstupní pomoci v rámci Programu PHARE CBC, zanalyzovat slabiny tohoto procesu, objasnit jeho časovou náročnost a zanalyzovat přínosy realizovaného projektu pro regionalizovanou strukturální politiku ČR.

5. Projekt Jablonné v Podještědí – plynofikace města

Město Jablonné v Podještědí s 3 900 obyvateli leží na úpatí Lužických hor ve vzdálenosti 5 km od státní hranice se Spolkovou republikou Německo. Vzhledem ke konfiguraci terénu a nevhodné palivové struktuře zde docházelo ke zhoršování stavu kvality ovzduší (v zimním období a během inverzí) i vlivem polské elektrárny Turów (blízká německá elektrárna Hagenwerde ukončila svou činnost v roce 1998).

Projekt řešil dokončení plošné plynofikace okrajových částí města, výstavbou 6. etapy. Účelem projektu bylo omezení počtu lokálních topenišť na pevná paliva ve městě a jejich výměnou za ekologicky čisté palivo (plyn). Tímto přechodem ze spalování hnědého uhlí na zemní plyn město realizovalo ekologizaci vytápění. Postupná celoplošná plynofikace města, byla nutným krokem vedoucím k výraznému snížení emisí a k celkovému zlepšení kvality života v této příhraniční lokalitě.

Tato již šestá etapa plynofikace byla rozdělena do osmi samostatných stavebních objektu v různých částech města. Projekt navazoval na již vybudované úseky plynovodů v minulých letech, které byly realizovány postupně v závislosti na finančních možnostech městského rozpočtu.

Projekt vycházel ze zpracovaného generelu plynofikace města Jablonného v Podještědí, jehož realizace byla zahájena již v roce 1987. V období let 1987 - 1996 bylo realizováno 5 etap plynofikace, které zahrnovaly výstavbu páteřní trasy a rozvodů v některých okrajových částech. Byly realizovány dvě regulační stanice, 3611 m středotlakých rozvodů (o profilu DN 150 - 50 mm), 6415 m nízkotlakých rozvodů (DN 300 - 50) a 250 přípojek a realizované části plošné plynofikace byli již v provozu.[27]

Projekt 6. etapy stavby řešil výstavbu 3 720 m plynovodu o průměru od DN 100 do DN 50 v ulicích Máchova, Liberecká, Markvartice (prodloužení), Lidická, Cvikovská a Zámecká. Dále Tyršova (prodloužení) - Lidická, Česká Ves směr nová zástavba Mimoň, Valtínovská. Projekt byl poslední, závěrečnou etapou stavby.[28]

5.1 Cíle projektu

Cíle sledované realizací projektu můžeme rozdělit následujícím způsobem:

- všeobecné cíle
 - podstatné zlepšení čistoty ovzduší dosažené používáním ušlechtilého paliva (plynu), jedná se o oblast Lužických hor, silně poškozených exhalacemi
 - vytvoření předpokladu pro další rozvoj města (nové provozy)
 - zlepšení podmínek pro rozvoj cestovního ruchu, vzhledem k turisticky atraktivní oblasti Jablonného v Podještědí je čistota ovzduší jednou z hlavních podmínek pro jeho rozvoj
- kvalitativní cíle - snížení emise škodlivin
- kvantitativní cíle
 - projekt počítal se zřízením 125 plynových přípojek
 - na plynové vytápění mělo postupně přejít 201 domácností
 - změnou vytápění z uhlí na zemní plyn mělo dojít ke snížení spotřeby hnědého uhlí o 1036 t./rok a koksu o 50 t./rok.

Tabulka č. 6: Emise škodlivin

Ukazatel znečištění	Před realizací	Po realizaci	Zlepšení (tun/rok)	Zlepšení (%)
Tuhé látky	9,48	0,0088	9,471	99,9
SO ₂	17,84	0,0042	17,835	99,9
NO _x	2,64	0,7065	1,933	73,2
CO	40,10	0,1413	39,958	99,6
C _x H _x	8,91	0,0565	8,853	99,4
Aldehydy	0,0002	0	0,002	100

Pramen: Projektová fiše 2.1 PHARE CBC ČR-SRN, Evropská komise Praha 1997, s. 4

5.2 Přeshraniční efekt projektu

Projekt měl mít pozitivní dopad na stav ovzduší v německé části příhraniční oblasti Lužických hor - obce Lückendorf a Oybin (v případě směrů větrů z jižního sektoru - 25 % případů v roce).

5.3 Harmonogram projektu[29]

Zahájení projektu	08/1996
Územní rozhodnutí	04/1997
Stavební povolení	08/1 997
Zpracování projektové fiše	12/1997
Podpis finančního memoranda	04/1998
Schválení tendrové dokumentace DEC	01/1999
Vyhlášení tendrové soutěže	02/1999
Ukončení tendrové soutěže	04/1999
Schválení výsledků výběrového řízení DEC	08/1999
Podepsání kontraktu	09/1999
Zahájení prací	10/1999
Ukončení prací	07/2000
Záruční lhůta do	07/2002

5.4 Realizace projektu

Realizace výstavby byla zahájena v souladu s uzavřenou smlouvou o dílo ze dne 4.10.1999. Staveniště bylo předáno 7.10.1999 a týž den byla zahájena stavba přípravnými pracemi. Snahou zhotovitele bylo využít co nejvíce příznivé klimatické podmínky před nadcházející zimou. Jednotlivé stavební práce byly prováděny

tak, aby rozpracovanost nezatěžovala příliš provoz ve městě, prováděly se nejvýše zemní práce dvou objektů současně. Vlastní kompletace, předepsané zkoušky a revize, probíhaly na dokončených objektech plynule, ani na jednom objektu nedošlo k závažnějšímu nedostatku způsobenému vadnou montáží. Objekty byly průběžně kolaudovány a uváděny do provozu. Staveniště objektů byla okamžitě po ukončení prací vyklizena, pouze definitivní úpravy povrchů po výkopech byly prováděny dodatečně v jarních měsících. Kolaudace posledního objektu proběhla 2.5.2000, do 29.7.2000 byly odstraňovány nedodělky, úpravy terénu a komunikací. Tento den stavba definitivně skončila a nevykazuje žádnou zjevnou závadu či nedodělek. Celková délka výstavby činila tedy deset měsíců.

Kvalita provedených prací byla průběžně sledována jak inženýrem stavby, tak zástupci budoucího uživatele Severočeské plynárenské společnosti a.s.. Uložení potrubí, mocnosti lože a obsypu pískem, vhodná zrnitost písku na obsyp, normové vzdálenosti při křížení s ostatním podzemním zařízením a při souběhu, vzdálenost od obytných objektů, případně technická opatření, při nemožnosti dodržet normové vzdálenosti, bylo průběžně kontrolováno na všech trasách budovaných objektů. Dále na veškeré objekty v rámci dokladů pro předání a převzetí byly provedeny veškeré zkoušky a revize, dodána osvědčení o materiálech a atesty.

Celé dílo bylo provedeno v souladu s ustanovením Finančního memoranda, zadávacích podkladů a schválené projektované dokumentace. Byly dodrženy veškeré podmínky stanovené Stavebním úřadem ve stavebním povolení a územním rozhodnutí a podmínky zvláštního užívání silnic stanovené odborem dopravy okresního úřadu v České Lípě.

5.5 Finanční náročnost projektu[29]

Celková smluvní cena díla činila:	168.433,17 euro
-----------------------------------	-----------------

z toho:

příspěvek z programu PHARE:	126.324,00 euro
-----------------------------	-----------------

smluvní cena z českých zdrojů:	42.109,17 euro
--------------------------------	----------------

Podíl příspěvku z programu PHARE CBC dle smlouvy o dílo činil 75 %, podíl financování z českých zdrojů pak činil 25 %.

Skutečné náklady díla celkem činily:	174.201,87 euro
--------------------------------------	-----------------

Skutečné náklady díla financované z programu PHARE CBC:	126.225,00 euro
---	-----------------

Skutečné náklady díla financované z českých zdrojů:	47.976,87 euro
---	----------------

Podíl příspěvku z programu PHARE CBC dle realizovaného čerpání činil 72,46 %, podíl financování z českých zdrojů pak činil 27,54 %.

5.6 Zhodnocení výsledků projektu

Veškeré cíle sledované realizací projektu byly dosaženy. Souhrnně lze říci, že výsledkem projektu je zlepšení infrastruktury města v podobě 3 720 metrů plynovodu v okrajových částech Jablonného v Podještědí. Díky projektu došlo k výraznému ozdravení ovzduší ve městě a zlepšení životního prostředí. Realizace projektu měla pozitivní dopad i na stav ovzduší v německé části příhraniční oblasti Lužických hor - obce Luckendorf a města Oybin. Díky plynofikaci došlo rovněž ke zvýšení životní úrovně občanů.

Tento projekt byl prioritou místního rozvoje a úzce se vázal na územní plán města. Vzhledem k tomu, že oblast města Jablonného v P. se stává postupně oblastí více turistickou a rozvíjející se turistický ruch je pro tuto oblast jedinou hospodářskou činností, na kterou je možno získat prostředky na rozvoj města a vytvoření dalších pracovních míst, byl projekt odpovídajícím způsobem podporován místními zastupitelskými úřady. Širší území Jablonného v Podještědí zahrnuje oblast Lembersko, které bylo prohlášeno v rámci vybraných krajinných celků za památkovou zónu (vyhláška MK ČR č. 208 ze dne 1.7. 1996).

Projekt měl úzké vazby na další obdobné projekty v oblasti ochrany ovzduší podporované z programu PHARE CBC v Euroregionu Nisa (1996 Dolní Podluží - plynofikace, 1996 Krásná Lípa - plynofikace, 1997 Jiřetín pod Jedlovou - plynofikace, 1999 NISA - plynofikace pohraničí) a přímou souvislost se závislostí na efektu projektu měl také projekt PHARE CBC 1997 Lužické hory - regenerace lesních porostů.[27]

Celkový projekt, vezmeme-li jeho implementační i realizační fázi, trval 4 roky, přestože se jednalo o jeden z projektů méně finančně náročných a tudíž i snázeji realizovatelných. Mezi širokou veřejností panuje názor, že stačí o financování projektu požádat a je-li žádosti vyhověno proběhne záhy jeho realizace. Ovšem realita je značně odlišná.

Každý vyhlášený program prochází obdobím zpracování návrhu programu, jeho projednáním, úpravami a doplněním, vyhlášením, přijímáním projektových námětů, zpracováním projektové dokumentace potřebné k výběru projektů, výběrem projektů, zpracováním další dokumentace potřebné k realizaci projektu, realizací jednotlivých projektů, monitorováním, hodnocením a závěrečným auditem.

Programy mají zpracována a schválena pravidla a prováděcí směrnice, které se zveřejňují současně s vyhlášením programu. Je stanovena řada podmínek, které je nutno splnit při zájmu zařadit projekt do některého z programů PHARE. Záleží samozřejmě na typu projektu, méně složitá je procedura u projektů s „nehmotnými výstupy“ (studie, školení, výměny zkušeností, zavádění řídicích a výkonných struktur apod.), komplikovanější u projektů investičního charakteru.

Tato pravidla je třeba znát a přesně dodržovat. V opačném případě se příjemce dotace může dostat do nepříjemné situace. Velmi komplikovaná je pak situace zejména v tom případě, kdy žadateli byla dotace schválena a projekt se již realizuje. Při nedodržení směrnic se pak uživatel dotace vystavuje různým sankcím, včetně povinnosti vrátit finanční prostředky zpět poskytovateli.

Od počátku, tj. od přípravy projektové dokumentace až po realizaci projektu je třeba mít na paměti, že v projektu jsou použity veřejné finanční prostředky, což každý subjekt zavazuje k dodržování příslušných zákonů ČR a směrnic a nařízení Evropské komise. Jedná se například o povinnost vypisovat výběrová řízení na dodavatele zakázek v rámci projektu, předložit veškerou dokumentaci a doklady o projektu ve všech fázích projektu ke kontrole, udržovat veškeré doklady a dokumentaci o projektu v naprostém pořádku, přehledně a určenou dobu po realizaci projektu, podrobit se závěrečnému auditu, který může nastat až po realizaci atd.

Z uvedených skutečností vyplývá, že už proces přípravy, ale i realizace projektů je velmi náročnou záležitostí skládající se z celé řady úkonů a administrativní náročnost je opravdu značná. Přes uvedené obtíže je nezbytné podotknout, že při současné finanční situaci většiny měst a obcí nebyvají ekologické investice prioritou a bez finanční pomoci z programu PHARE by bylo velké množství projektů jen velmi těžko realizováno, pro jejich vysokou finanční náročnost a těžko zhodnotitelný ekonomický přínos pro danou lokalitu, přestože při realizaci regionalizované strukturální politiky by měla být vedle infrastruktury zvláštní pozornost věnována právě snižování zatížení životního prostředí.

6. Závěr

Země střední a východní Evropy spatřují ve vstupu do EU šanci rychlého rozvoje a především zvýšení životního standardu. Na druhé straně náklady spojené se vstupem mohou být vysoké, přičemž o jejich výši se zatím pouze diskutuje. Lze však předpokládat, že kdyby tyto země zůstaly mimo EU, negativní výsledky by byly ještě větší. Vstup do EU je tedy nutností nejen politickou, ale především ekonomickou.

V minulosti vedlo rozšiřování EU k relativnímu oslabení ekonomické síly Unie, noví členové byli vždy ekonomicky slabší než dosavadní členské státy jako celek. Současné rozšíření o všech jedenáct kandidátských zemí by vedlo k hlubšímu snížení HDP na obyvatele pro Společenství jako celek než byly kumulované důsledky všech předcházejících rozšiřování.[1] Je zřejmé, že naroste polarizace nejen mezi chudými a bohatými členskými státy Evropské unie, ale zejména mezi jednotlivými regiony.

Současná politika české vlády v oblasti strukturálních změn v podstatě postupuje směrem, který by měl strukturu české ekonomiky postupně přiblížit zemím EU a tím podstatně snížit rizika budoucí polarizace. V souvislosti se vstupem České republiky do EU bude přesto zapotřebí přijmout ve strukturální politice některá opatření a kroky, má-li se tato politika vyhnout možným úskalím a má-li plně využít příležitostí, které jí vstup do EU umožňuje.

Lze předpokládat, že vstup do EU nebude představovat skokovou změnu srovnatelnou např. s rokem 1989, případně rokem 1991, kdy byla zahájena ekonomická reforma, ale půjde spíše o postupné změny. Ve smlouvě o přistoupení ČR k EU bude bezpochyby celá řada výjimek, oddalující platnost některých Nařízení Rady EU až o několik let. Přínos pro ČR bude velmi záležet na tom, jaký charakter bude mít Evropská Unie v době našeho vstupu (tedy zhruba za 2-6 let), především však jak bude fungovat projekt ekonomické a monetární unie. S jistotou lze např. říci, že bude docházet k postupnému snižování (nikoli odstranění) rozdílů v cenové úrovni mezi ČR a EU.

Předvstupní pomoc jsme zatím z Evropské unie čerpali prostřednictvím fondu PHARE, kdy Evropská komise vyplatila České republice finanční prostředky v hodnotě 581,45 mil. euro (viz. kapitola 4.8). V důsledku možnosti využívat finanční prostředky v rámci Programů předvstupní pomoci došlo v ČR především ke zlepšení životního prostředí a infrastruktury.

V souladu s cílem této diplomové práce jsem se pokusila, na průběhu konkrétního projektu plynofikace města Jablonného v Podještědí, prakticky ukázat složitost celého procesu poskytování prostředků předvstupní pomoci. Snažila jsem se objasnit časovou náročnost celého procesu a zhodnotit jeho přínos pro regionalizovanou strukturální politiku ČR.

Vzhledem k prioritním osám EU by se v naší republice měla nadále výrazně zlepšovat infrastruktura a životní prostředí. Na druhé straně se podstatně zvýší intenzita konkurence (mj. také díky postupnému

vyrovnávání cenových hladin, kdy již nebudeme moci konkurovat jen nízkou cenou práce), což bude výhodou pro spotřebitele, ale nevýhodou pro výrobce. Obecně se tedy podpoří koncentrační tendence - úspěšné subjekty budou expandovat, méně úspěšné se budou muset zabývat svojí budoucí existencí. Podobné tendence lze očekávat i z regionálního hlediska. Vstup do EU bude rovněž znamenat omezení suverenity v politickém, ekonomickém i právním smyslu (k zásadnímu omezení suverenity v ekonomické oblasti dojde zejména v případě zavedení jednotné měny i v ČR).

Výhody a nevýhody vstupu České republiky do EU lze shrnout do několika hlavních bodů.

Vstup do EU by přinesl pro regionalizovanou strukturální politiku ČR pravděpodobně tyto výhody:

- . nové podnikatelské a obchodní příležitosti spočívající v přístupu na trh pracovních sil, trh výrobků a služeb s více než 500-ti miliony spotřebiteli.
- . uplatňování zásad volného obchodu a zamezení antidumpingových opatření vůči českému zboží
- . nárok na pomoc ze strukturálních fondů pro zaostalejší regiony (resp. s největší pravděpodobností pro všechny regiony České republiky) s tím, že finanční prostředky by mohly být využity především na výstavbu infrastruktury (dopravní i podnikatelské)
- . účast v programech EU, týkajících se podpory malých a středních podniků, podpory vědy a výzkumu, technologií a inovací apod.

Pokud jde o závazky či problémy, vstup do EU by pravděpodobně přinesl pro strukturální politiku ČR:

- . další otevření české ekonomiky s přilákáním silné zahraniční konkurence
- . postoupení části suverenity v oblasti pravidel fungování vnitřního trhu EU
- . tlak na vyrovnání cen a platů, což by mělo za následek ztrátu výhody levné pracovní síly
- . nezbytnost přizpůsobení zemědělské a obchodní politiky zásadám a pravidlům EU

Po přijetí do Evropské unie přestanou nové členské státy ze střední Evropy získávat finanční prostředky z programů PHARE, ISPA a SAPARD (viz. kapitola 3). Místo toho získají přístup ke strukturálním fondům, které jsou určené na investice do nejchudších oblastí Unie (Evropský regionální rozvojový fond, Evropský sociální fond, Kohezní fond a Evropský zemědělský usměrňovací a záruční fond).

Na příští programové období 2000-2006 je pro nové členské země v rámci strukturálních fondů vyčleněna částka 45 miliard euro, z toho na období před vstupem do EU 7 miliard euro.[40] Je třeba poznamenat, že o uvedených 7 miliard se bude ČR dělit se všemi asociovanými zeměmi, zatímco zbývajících 38 miliard euro již bude nabídnuto jen novým členským státům, tedy jen asi 3-4 státům. Rovněž bylo stanoveno, že transfery ze strukturálních fondů a Kohezního fondu do kteréhokoli státu nesmí převýšit 4% jeho HDP ročně. Po vstupu ČR do EU by tak naše země mohla v dnešních cenách získávat částku kolem 60-70 mld. Kč ročně.[40]

Dá se očekávat, že strukturální fondy budou mít pozitivní a velmi významný dopad na tempa růstu národních hospodářství, a tudíž urychlí proces zmenšování rozdílů v rozvoji mezi novými a stávajícími členskými státy. Je však nutno říci, že přizpůsobovací období české ekonomiky po vstupu do EU bude velmi dlouhé. Česká ekonomika se zatím ukazuje v transformačním procesu poměrně adaptabilní, přesto tento rozdíl však zůstane přinejmenším ještě několik desítek let.

Seznam literatury

- 1) Šrein Z.: Mechanismy hospodářské politiky EU, VŠE Praha 2000
- 2) Urban L. a kol.: Hospodářská politika, Victoria Publishing, Praha 1994
- 3) Hučka M.: Strukturální politika a její regionalizace, Repronis, Ostrava 2001
- 4) Krejza M.: Asociace mezi Evropským společenstvím a Českou republikou, Victoria Publishing, a.s., Praha 1994
- 5) Dauderstadt M.: Cesta do Evropské unie, MMR ČR Praha 2000
- 6) Hrabánková M.: Monitoring, MZe ČR Praha 2000
- 7) Hrabánková M.: Základy tvorby projektů podle zásad Evropské unie, MZe ČR Praha 1999
- 8) Hrabánková M.: Strukturální fondy, MZe ČR Praha 1999
- 9) Wokoun R.: Příprava České republiky na využívání strukturálních fondů, MMR ČR Praha 1998
- 10) Eatwell J., Ellman M., Karlsson M., Nuti M., Shapiro J.: Ne „jen další přistoupení“, Centre for Democracy, Praha 2001
- 11) Commission Opinion on the Czech Republic's Application for Membership of the European Union. Agenda 2000, Brusel 1997
- 12) Structural Funds and Cohesion Fund 1994 – 1999, Regulations and Commentary European Commission 1996
- 13) The Structural Funds and the Cohesion Funds 2000 to 2006, Newsletter 1997
- 14) Steiner M., Sturm D.: New Dimensions of Regional Policy in Times of Accelerated Change, Warszawa 1992
- 15) Programy pomoci Evropských společenství České republice, MF ČR, Decibel Production, s. r. o., Praha 2001
- 16) Program přeshraniční spolupráce PHARE v ČR, CRR Praha 2001
- 17) Program PHARE CBC, MMR Praha 1998
- 18) Program PHARE v České republice, MH ČR Praha 1995
- 19) Představní strategie Evropské unie pro přidružené země střední Evropy, EC 1995
- 20) Program SaAPARD, MZe ČR Praha 2000
- 21) Příprava na využívání předstrukturálních fondů v pilotním regionu NUTS II – severozápad, poznatky z realizace projektu PHARE CZ 9705-01, RPIC s.r.o., Teplice 2000
- 22) Příprava České republiky na realizaci politiky soudržnosti EU od roku 2000, MMR ČR Praha 1999
- 23) Příprava projektů - základní příručka, MMR ČR Praha 2000
- 24) Předběžné hodnocení programu strukturálních fondů, MMR ČR Praha 1999
- 25) Evropské perspektivy územního rozvoje, MMR ČR Praha 2000
- 26) Vyhlášení programu PHARE CBC 2002, MMR ČR Praha 2001
- 27) Kompendium přeshraničních projektů, Euroregion Nisa, Liberec 2001
- 28) Projektová fiš PHARE CBC ČR-SRN, Evropská komise, Praha 1997
- 29) Závěrečná zpráva o dokončení a převzetí stavby Projekt PHARE CZ 9701.02.01, CRR Praha 2000
- 30) Nařízení Rady Evropské komise č. 2760/98
- 31) Nařízení Rady Evropské komise č. 1628/1994
- 32) Nařízení Rady Evropské komise č. 1666/1999
- 33) Nařízení Rady Evropské komise č. 1667/1999
- 34) Nařízení Rady Evropské komise č. 1668/1999

- 35) Oficiální webové stránky Centra pro regionální rozvoj ČR: www.crr.cz
- 36) Oficiální webové stránky Ministerstva pro místní rozvoj ČR: www.mmr.cz
- 37) Oficiální webové stránky Euroregionu Nisa: www.euroregion-nisa.cz
- 38) Oficiální webové stránky Ministerstva zemědělství ČR: www.mze.cz
- 39) Oficiální webové stránky Hospodářské komory ČR: www.hkcr.cz
- 40) Oficiální webové stránky Informačního centra Evropské unie: www.evropska-unie.cz
- 41) Oficiální webové stránky MZV ČR: www.euroskop.cz
- 42) Periodika: časopis Ekonom, časopis Euro, Hospodářské noviny, ročníky 2001 a 2002

Seznam příloh

Příloha č. 1 : Informativní seznam akcí, které je možno financovat z programu CBC PHARE

Příloha č. 2 : Přehled investičních projektů v letech 2000 a 2001

Příloha č. 3 : Postup při realizaci projektu PHARE CBC

Příloha č. 4 : Program přeshraniční spolupráce CBC PHARE ČR-Rakousko, indikativní alokace finančních prostředků programu na období 2000 - 2002

Příloha č. 5 : Program přeshraniční spolupráce CBC PHARE ČR-Polsko, indikativní alokace finančních prostředků programu na období 2000 - 2002

Příloha č. 6 : Program přeshraniční spolupráce CBC PHARE ČR-Sasko, indikativní alokace finančních prostředků programu na období 2000 - 2002

Příloha č. 7 : Program přeshraniční spolupráce CBC PHARE ČR-Bavorsko, indikativní alokace finančních prostředků programu na období 2000 - 2002

**Příloha č. 1: Informativní seznam akcí, které je možno financovat z programu
Phare CBC**

1. Akce financované v rámci tohoto programu mohou být následující:

(a) Postupné odstraňování administrativních a institucionálních překážek bránících volnému pohybu osob, výrobků a služeb přes hranice, ovšem s přihlédnutím k bezpečnostním aspektům takového pohybu.

(b) Zlepšování infrastruktury, zvláště dopravní, a poskytování možnosti využívání místních zdrojů vody, plynu a elektřiny pro oblasti na druhé straně hranice.

(c) Ochrana životního prostředí, například likvidace odpadních materiálů, ekologické řízení a prevence znečišťování, včetně problémů nepříznivě ovlivněných blízkostí vnějších hranic.

Jedná se například o ochranu životního prostředí prostřednictvím prevence, monitorování a obnovy ekologicky postižených oblastí, racionální využívání energie, recyklování a ukládání odpadů, vytváření a společné využívání zdrojů infrastruktury.

(d) Opatření týkající se rozvoje zemědělství a oblasti se zvláštním ohledem na vytváření příznivých podmínek pro přeshraniční projekty spolupráce.

Například spolupráce mezi městskými oblastmi a venkovem s cílem podporovat trvale udržitelný rozvoj, přeshraniční rozvoj venkova prostřednictvím marketingu a propagace kvalitních výrobků, podpory turistických a řemeslných aktivit.

(e) Opatření v sektorech energetiky a dopravy, zaměřená na realizaci plánů transevropské železniční sítě v souladu s perspektivními plány vypracovanými Evropskou komisí.

Např. odstraňování překážek ve veřejné dopravě zejména mezi městy v blízkosti hranic, podpora ekologicky příznivých dopravních prostředků.

(f) Akce týkající se spravedlnosti a vnitřních záležitostí Společenství.

Např. zvyšování bezpečnosti na hranicích prostřednictvím dodávek zařízení, budování institucí, společného vzdělávání příslušného personálu a dokonalejších systémů vzájemného informování.

(g) Podpora obchodní spolupráce, rozvoje podniků, finanční spolupráce a spolupráce mezi institucemi reprezentujícími sektor obchodu (například obchodními komorami).

Např. podpora spolupráce mezi podniky týkající se výzkumu, technologie a rozvojových středisek prostřednictvím vytváření a nebo společného využívání zdrojů, institucí a zařízení na podporu zaměstnanosti a zvýšení konkurenceschopnosti v příhraničních oblastech.

(h) Pomoc při investování a poskytování podpůrných služeb a zařízení, zvláště pak poskytováním technologie a pomocí marketingu prováděného pro malé a střední podniky.

Např. podpora rozvoje malých a středních podniků prostřednictvím investiční pomoci. Zlepšení přeshraničního přístupu k finančním, úvěrovým a obchodním službám. Rozvoj příslušných přeshraničních finančních nástrojů.

(i) Školení a opatření k zajištění zaměstnanosti.

Např. vytvoření a nebo rozvoj integrovaného pracovního trhu na obou stranách hranice s pečlivým přihlédnutím k závazku pomoci podporovat rovné příležitosti mužů a žen a při účasti sociálních partnerů.

(j) Místní hospodářský rozvoj, včetně turistického ruchu. Analýza příhraniční oblasti.

Např. územní plánování přeshraničních průmyslových oblastí. Obnova a rozvoj historických městských center při využití přeshraniční strategie (s výjimkou bytové otázky). Rozvoj kvalitní a ekologicky příznivé turistiky (včetně agroturistiky) prostřednictvím projektů, investování, výstavby a zavádění nových turistických produktů (kulturní turistika, ekologická turistika) jež vytvářejí udržitelná pracovní místa. Propagační opatření, marketingové studie a vytváření sdílených rezervačních systémů.

(k) Opatření zaměřená na spolupráci ve zdravotnictví, zvláště pak na společné využívání zdrojů a zařízení na přeshraniční bázi.

Např. podpora spolupráce mezi vědeckými, technologickými a rozvojovými středisky v oblasti ochrany zdraví prostřednictvím vytváření a nebo společného využívání zdrojů a institucí a zařízení na podporu zaměstnanosti a zvýšení konkurenceschopnosti v příhraničních oblastech.

(l) Zřizování a rozvoj zařízení a zdrojů pro zlepšení toku informací a komunikace mezi příhraničními oblastmi, včetně podpory výměny v oblasti rozhlasových, televizních a tiskových médií.

Např. podpora spolupráce mezi vědeckými, technologickými a rozvojovými středisky v oblasti kultury (včetně médií), komunikace prostřednictvím vytváření a nebo společného využívání zdrojů, institucí a zařízení na podporu zaměstnanosti a zvýšení konkurenceschopnosti v příhraničních oblastech.

(m) Kulturní výměny.

Např. podpora spolupráce mezi vědeckými, technologickými a rozvojovými středisky v oblasti vzdělávání (základní, střední a vysoké školy a dobrovolné vzdělávání) a kultury prostřednictvím vytváření či společného využívání zdrojů, institucí a zařízení na podporu zaměstnanosti a zvýšení konkurenceschopnosti v příhraničních oblastech.

(n) Iniciativy v oblasti místní zaměstnanosti, školství a vzdělávání. Podpora spolupráce při rekvalifikaci.

Např. investice do vzdělání a zdraví, jež mají místní rozměr a přispívají k vytváření pracovních míst. Podpora spolupráce mezi vědeckými, technologickými a rozvojovými středisky v oblasti civilní ochrany

prostřednictvím vytváření a nebo společného využívání zdrojů a institucí a zařízení na podporu zaměstnanosti a zvýšení konkurenceschopnosti v příhraničních oblastech.

2. S cílem podporovat společné menší akce místních lidí z příhraničních oblastí a jejich možnosti připravovat a realizovat takové akce lze v každé příhraniční oblasti vytvořit společný fond pro takové malé projekty, do kterého by se vkládalo určité procento prostředků přidělovaných pro účely přeshraniční spolupráce.

3. Zvláštní pozornost musí být věnována opatřením silné přeshraniční povahy, naplánovaným v úzké spolupráci s oblastními a místními orgány na obou stranách hranice a zahrnujícím zřízení nebo rozvoj společných řídicích struktur zaměřených na rozšiřování a prohlubování přeshraniční spolupráce mezi veřejnými, poloveřejnými a rovněž nevýdělečnými organizacemi.

Např. analýza příhraniční oblasti, podpora multisektorálního rámce využití půdy, územní plánování přeshraničních průmyslových oblastí.

4. Lze rovněž financovat vypracování plánů rozvoje příhraničních oblastí, navrhování projektů a formulace programů, studie proveditelnosti, pomoc při realizaci těchto programů a jejich monitorování a vyhodnocování.

Hrazené náklady mohou zahrnovat technickou pomoc, studie, školení a ostatní opatření pro vytváření institucí, dále náklady na dodávky základního vybavení nebo vstupů, na investiční akce včetně pracovních programů.

Příloha č. 2: Přehled investičních projektů v letech 2000 a 2001

- CBC PHARE 2000

Česká republika - Spolková republika Německo

Liberec - Kunratice - přemístění silnice 1/14 - 2,0 mil. euro

Vodohospodářská opatření na řece Ohři a Labi - 2,0 mil. euro

Pernink - Horní Blatná - rekonstrukce technické infrastruktury - 2,0 mil. euro

Chodská Lhota - čistírna odpadních vod - 2,0 mil. euro

Společný fond malých projektů - 2,0 mil. euro

Česká republika – Rakouská republika

Břeclav - rekonstrukce a rozšíření čistírny odpadních vod a kanalizace, část III - 2,1 mil. euro

Hovorany - Svatobořice - Místřín - kanalizační systém a čistírna odpadních vod - 1,1 mil. euro

Společný fond malých projektů - 0,8 mil. euro

Česká republika - Polská republika

Orlické záhoří - Mostowice - rekonstrukce přístupové silnice č. 11/311 k hraničnímu přechodu - 2,0 mil. euro

Třinec - Horní Lištná - rekonstrukce silnic 11/476 a 11/468 - 2,0 mil. euro

Společný fond malých projektů - 1,0 mil. euro

- CBC PHARE 2001

Česká republika - Spolková republika Německo

Stráž nad Nisou - Bílý Kostel - zkapacitnění silnice - 2,0 mil. euro

Mikroregion Litoměřice - vybudování kanalizace - 2,0 mil. euro

Křímov - Hora Sv. Šebestiána - přeložka silnice 1/7 - 2,0 mil. euro

Krásná, Podhrádí - vybudování kanalizace a intenzifikace čistírny odpadních vod v Aši - 2,0 mil. euro

Železnorudsko - zkvalitnění dopravní infrastruktury pro zlepšení dopravní obslužnosti - 1,0 mil. euro

Společný fond malých projektů - 1,0 mil. euro

Česká republika – Rakouská republika

Nové Hradky - regionální, výzkumné, vývojové a vzdělávací centrum - 1,36 mil. euro

Jindřichův Hradec - ekologická modernizace vytápění města - 2,24 mil. euro

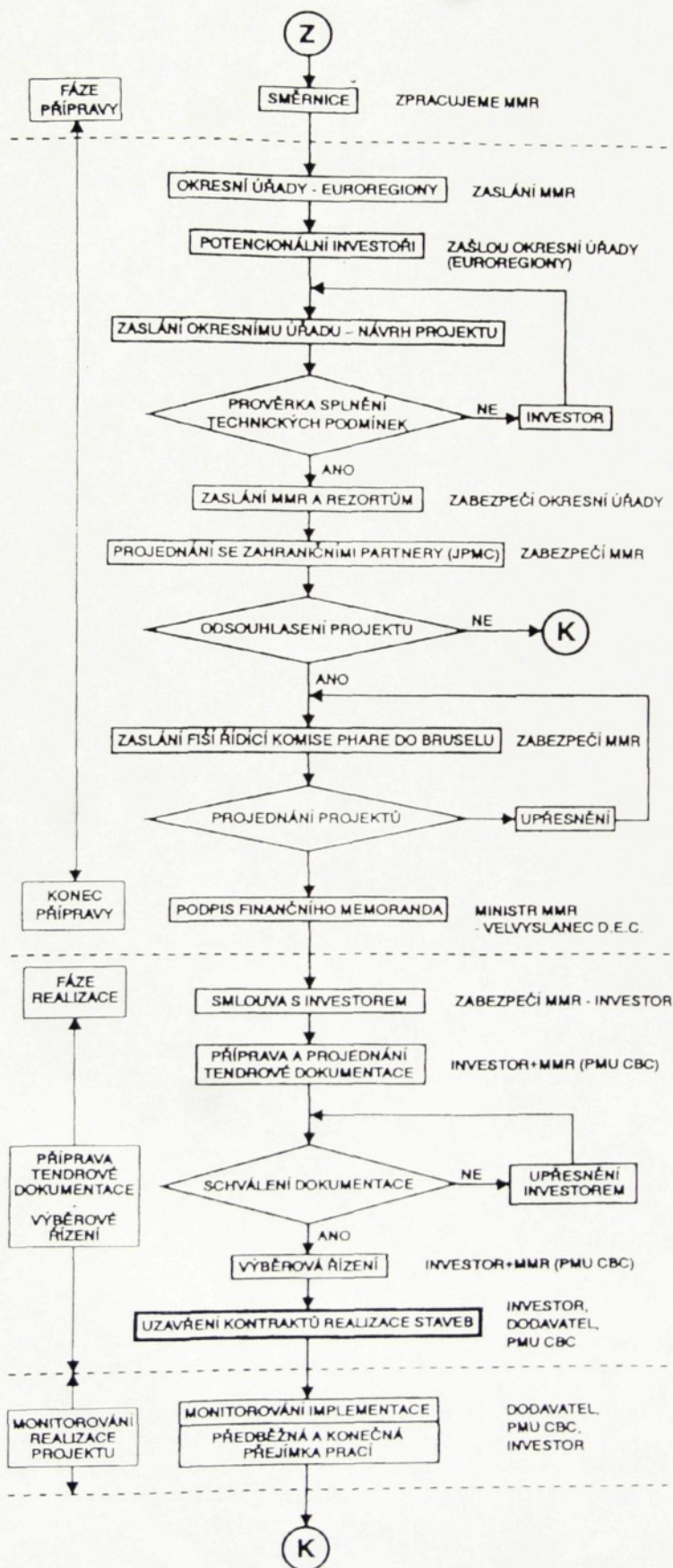
Společný fond malých projektů - 0,4 mil. euro

Česká republika - Polská republika

Euroregion Praděd - integrovaná infrastruktura ochrany životního prostředí - 2,3 mil. euro

Orlické záhoří - Mostowice - rekonstrukce přístupové komunikace č. 11/311 a č. 11/319 k hraničnímu přechodu - II. etapa - 2,2 mil. euro

Společný fond malých projektů - 0,5 mil. EU

Příloha č. 4: Program přeshraniční spolupráce CBC PHARE ČR-Rakousko, indikativní alokace finančních prostředků programu na období 2000 – 2002

Priority	1. přeshraniční hospodářská kooperace	2. přeshraniční infrastruktura	3. přeshraniční organizační struktury	4. lidské zdroje	5. trvale udržitelný rozvoj území	6. technická pomoc	7.
Alokace Celkem v mil. Eur	2,510	2,500	0,600	0,400	5,940	0,050	1
Společný FMP v mil. Eur	0,335	0,333	0,080	0,053	0,792	0,007	1
V %	20,92	20,83	5,00	3,33	49,50	0,42	1
Investiční projekty a Grantová schémata	2,175	2,167	0,520	0,347	5,148	0,043	1
V %	20,92	20,83	5,00	3,33	49,50	0,42	1
Čerpání na investiční projekty							
2000	-	-	-	-	3,200	-	3
2001	1,360	-	-	-	2,240	-	3
Zbývá pro investiční projekty a grant. schémata	0,815	2,167	0,520	0,347	<u>-0,292</u>	0,043	3
Rok 2002	0,690	2,000	0,520	0,347	<u>0</u>	0,043	3

Poznámka: Jelikož priorita č. 5 byla přečerpana, došlo ke snížení alokace pro prioritu č. 1 (o 0,125 mil. euro) a prioritu č. 2 (o 0,167 mil. euro). Tučně vytištěné údaje určují rozdělení finančních prostředků pro projekty ve schválených prioritních osách pro rok 2002.

Podle uvedeného shrnutí nebude moci být do programu zařazen individuální projekt z oblasti životního prostředí. Možný je projekt podporující přeshraniční infrastrukturu, kde zbývají finanční prostředky na 1 investiční projekt s příspěvkem 2 mil. euro.

Příloha č. 5: Program přeshraniční spolupráce CBC PHARE ČR-Polsko, indikativní alokace finančních prostředků programu na období 2000 – 2002

Priority	A. Hospodářství	B. Životní prostředí	C. Společenská sféra	Technická pomoc	Celkem
Alokace celkem	6,6	7,0	1,4	-	15,0
Společný FMP	0,3	0,3	-	-	0,6 (+1,4 priorita C)
V %	50,0	50,0	-	-	100,0
Investiční projekty a grantová schémata	6,3	6,7	-	-	13,0
V %	48,4	51,6	-	-	100,00
Čerpání na investiční projekty					
2000	4,0	-	-	-	4,0
2001	2,2	2,3	-	-	4,5
Zbývá pro 2002	0,1	4,4	-	-	4,5

Poznámka: Priorita C. Společenská sféra byla zahrnuta do částky pro Fond malých projektů, protože svým zaměřením odpovídá určeným aktivitám pro tento fond. Pro program v roce 2002 nebudou přijímány projekty technické infrastruktury pro prioritu A. Hospodářství, kde byly v letech 2000 - 2001 schváleny projekty rekonstrukce silnic. Možné je předložit individuální projekty pouze z oblasti životního prostředí.

Příloha č. 6: Program přeshraniční spolupráce CBC PHARE ČR-Sasko, indikativní alokace finančních prostředků programu na období 2000 – 2002

Priority	1.Hospodářský rozvoj	2.Přeshraniční infrastruktura	3. trvale udržitelný rozvoj území	4.lidské zdroje	5.technická pomoc	Celkem
Alokace celkem	1,90	7,00	8,9	2,10	0,10	20,00
V %	9,5	35,0	44,5	10,5	0,5	100,0
Společný FMP	0,25	0,93	1,18	0,3	0,01	2,67
V %	9,5	35,0	44,5	10,5	0,5	100,0
Investiční projekty a Grantová schémata	1,65	6,06	7,71	1,82	0,1	17,33
V %	9,5	35,0	44,5	10,5	0,5	100,0
Čerpání na investiční projekty						
2000	-	2,0	4,0	-	-	6,0
2001	-	4,0	4,0	-	-	8,0
Zbývá pro 2002	1,65 1,65	0,06 0	-0,29 0	1,81 1,58	0,1 0,1	3,33 3,33

Příloha č. 7: Program přeshraniční spolupráce CBC PHARE ČR-Bavorsko, indikativní alokace finančních prostředků programu na období 2000 - 2002

Priority	1.Hospodářský rozvoj	2.Přeshraniční infrastruktura	3. trvale udržitelný rozvoj území	4.lidské zdroje	5.technická pomoc	Celkem
Alokace celkem	1,00	3,75	3,9	1,3	0,05	10,00
V %	10,0	37,5	39,0	13,0	0,5	100,0
Společný FMP	0,13	0,48	0,53	0,18	0,01	1,33
V %	10,0	37,5	39,0	13,0	0,5	100,0
Investiční projekty a Grantová schémata	0,87	3,27	3,37	1,12	0,04	8,67
V %	10,0	37,5	39,0	13,0	0,5	100,0
Čerpání na investiční projekty						
2000	-	-	2,0	-	-	2,0
2001	-	1,0	-	-	-	1,0
Zbývá pro 2002	0,87	2,27	1,37	1,12	0,04	5,67

Poznámka: V letech 2000 - 2001 bylo více finančních prostředků čerpáno na projekty s přeshraničním efektem na saské straně než na bavorské hranici.